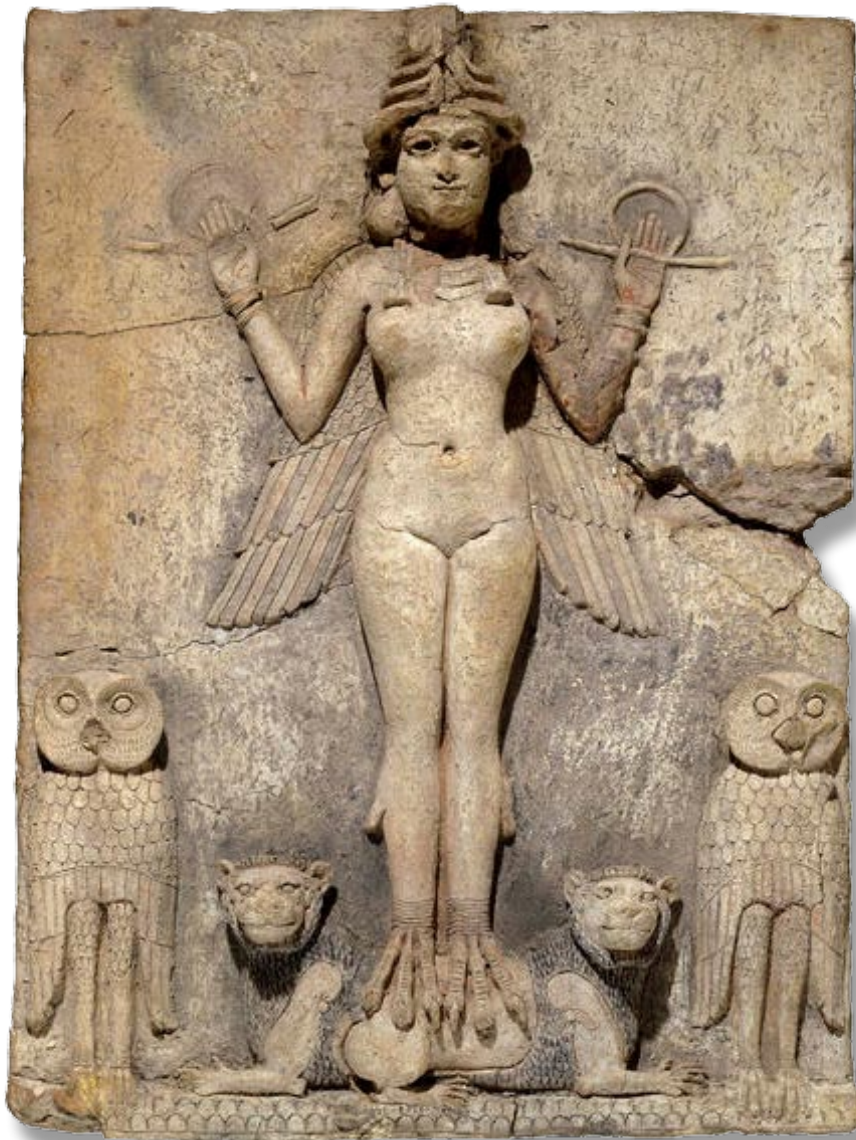

LUNDS UNIVERSITET
Samhällsvetenskapliga fakulteten
Centrum för genusvetenskap

Evanisering

Den sumerisk-akkadiska kvinnobilden kontra
kvinnoförtryck i monoteistisk litteratur

Författare: Richard Conricus
Kandidatuppsats genusvetenskap 15 p
GNVK01/VT09
Handledare: Jens Rydström
Opponent: Anna Krook
Examinator: Tiina Rosenberg

Abstract (EN)

“Evenisation”, borrowed from the biblical Eve, can be defined as the long-developed patriarchal hegemony describing women as inferior, sexually debased, and the patriarchy’s urge for domesticated, passive and subdued female figures that are under the total control of men.

This thesis is a genealogy of oppression of women, its causes and implementations, emphasizing the evolutionary women’s sexual ability as exposed in the earliest civilisations, with special focus on the Mesopotamian pre-patriarchal civilisations and the paradigm shift that led to male domination, creation of three female archetypes: Lilith, Eve and Virgin Mary and the sexual objectification of women.

Extensive use is made of nearly 400 literary compositions recorded from sources originating in Ancient Mesopotamia (today’s Iraq), and dating to the late third and early second millennia B.E. Together with the Bible, biblical commentary sources, esoteric Jewish mysticism and early church father teachings, the study analyses how the change of view on women was transformed during these millennia and the first millennium E., and how this influenced modern society.

Based on the present research, I argue that successful warrior tribes from Eurasia, who after domesticating the horse and developing advanced weaponry through sophisticated metallurgical processes, succeeded in altering the path of civilization from fertility worship and an equal sexual affirmation onto a road towards male supremacy and oppression of women.

Keywords: Evenisation, patriarchy, Sumer, Akkad, Enheduana, Inana and Lilith.

Abstrakt (SE)

”Evanisering”, lånat från bibliska Eva, definierar den långa utveckling av patriarkal hegemoni som beskriver kvinnor som underlägsna och sexuellt lägre stående och enligt patriarkatets krav på en tämjd, passiv och underdånig feminin figur under mannens totala kontroll.

Uppsatsen är en genealogi över kvinnoförtrycket, dess orsaker och implementeringar, men tar även upp den evolutionärt kvinnliga sexuella förmågan såsom den uttrycktes i de första civilisationerna. Speciell fokus läggs på den mesopotamska pre-patriarkala civilisationen och det paradigmskifte som ledde fram till manlig dominans över kvinnor och skapandet av tre feminina arketyper; Lilith, Eva och Jungfru Maria samt sexuell objektifiering av kvinnor.

Uppsatsen baseras bland annat på närmare 400 litterära texter från antika mesopotamska källor (dagens Irak) från 3000- och 2000-talet f.kr. Tillsammans med Bibeln, bibliska kommenterande verk, esoterisk judisk mystik och tidiga kyrkofäders undervisning, analyserar uppsatsen hur kvinnobilden förändrades under tredje och andra mileniet f.kr, första århundradet e.kr. och dess inflytande på vårt moderna samhälle.

I uppsatsen hävdas att framgångsrika krigiska stammar i Euroasien, efter tämjandet av hästen och utvecklandet av avancerade vapen genom sofistikerade metallurgiska processer, påverkade de första civilisationernas utveckling från fertilitetsdyrkande, jämlik sexuell affirmation, till manlig könsmakt och kvinnoförtryck.

Nyckelord: Evanisering, patriarkat, Sumer, Akkad, Enheduana, Inana och Lilith.

Omslagets visar ”Nattens drottning”, relief från Gamla Babylon, 1800-1750 f.kr. gjord av bakad lera och vass (British Museum). Ursprungligen var kvinnofiguren rödmålade mot svart bakgrund. Hon bär en för mesopotamska gudar karakteristisk hornbeklädd huvudbonad och håller rättvisans stav och ring i händerna som ett bevis på sin gudomlighet. Hennes ben slutar i skepnad av rovfågelfötter, liknande de två ugglornas vid hennes sidor. Bilden föreställer förmodligen kärleksgudinnan Inana i reviderad och troligen ”lilithiserad” form eftersom Inana i tidigare cylindersigill har människofötter, som i bilden t.h., från 2334-2154 f.kr. (OI), där hon med foten på ett lejon visar hela benet ”vilket är mycket ovanligt för denna periods konst” (Meador:110).

Innehåll

1 Inledning	4
Definition av begreppet patriarkat	4
Patriarkat som begrepp i feministisk forskning	4
Analysens dilemma	5
Teoriernas överbyggnad	6
Tro, rädsla, girighet och begär	6
Evolutionär ram	7
Från idé till kunskap	8
2 Problematisering	8
Historiskt avstamp i Sumer	9
3 Syfte	9
4 Metod	10
Genealogi enligt Nietzsche och Foucault	10
5 Disposition	13
6 Källor och tidigare forskning	13
Kilskrift	14
Enheduana	15
7 Före monoteismen	16
8 Religiösa texter att fundera kring	17
Explicit kvinnoförtryck inom monoteismen	18
9 Den sumeriska kvinnobilden	18
Lilith	20
10 Början på en ny tid	22
11 Förtryckets väg	29
Jungfru Maria och Hysterika	34
12 Summering och diskussion	34
De-evanisering	35
Litteratur och bildreferenser	36
Bilagor	39

Inledning

Caroline Ramazanoğlu menar att feminister måste klargöra ”vilka” erfarenheter människor har och ”varför” de har dessa. Inte stanna vid att koppla ihop idéer och verklighet, utan förstå vad som ligger bakom (Ramazanoğlu:128).

Detta kommer jag bland annat försöka åstadkomma - i denna för kandidatuppsats förkortad version - genom att genealogiskt analysera valda delar av patriarkala systemets krav på kvinnans underkastelse och dess ”riskfyllda spel av dominans” (Foucault:1971:83), samt analysera bakomliggande patriarkala mekanismer, och hur dessa möjliggjorde hegemonisk patriarkal genusordning, vilket spelat en avgörande roll i kvinnoförtryckets genealogi.

I Evanisering - Den sumerisk-akkadiska kvinnobilden kontra kvinnoförtryck i monoteistisk litteratur koncentrerar jag mig på perioden 2500-2100 f.kr men kommer även beröra både tidigare och senare perioder, i analysen av varför och hur paradigmskiftet mellan för-patriarkala och patriarkala samhällena gick till samt *synkretismens* betydelse i Evanisering.

Avgörande för paradigmskiftet var ”tron på en högre makt”, under vems beskydd och doktriner människor slöt sociala kontrakt, och vars effekt för speciellt den ena halvan av jordens befolkning, jag kommer analysera.

Definition av begreppet patriarkat

Patriarkat är inte möjligt att definiera som ett enskilt system gällande för alla patriarkat i alla tider, men en allmän karakteristik är att kvinnans position är underordning utan laglig egen rätt, 1) patrilineärt, med undantag för exempelvis Judendom som följer matrilineärt, 2) pojkar föredras framför flickor, 3) som hustru tillhör kvinnans kropp, sexualitet och reproduktionskapacitet mannen, 4) makens rätt att slå sin kvinna, fysiskt begränsa henne och ibland även sälja henne som slav, 5) eftersom kvinnor inte har offentlig politisk och kulturell roll, begränsas kvinnors utbildning vanligen till hushållsarbete och ibland minimal läskunnighet, 6) som döttrar eller änkor begränsas deras arvsrätt och ad-

ministreras vanligtvis av manlig bekant eller god man (*Encyclopedia of Sex and Gender*:1106 f).

Patriarkatet är inte en monoteistisk uppfinning utan dess rötter står att finna i betydligt äldre kulturer som den sumeriska Ur III och den akkadiska, vilka dock influerats av ännu tidigare euroasiatiska kulturer, bland annat Yamnaya (s.16).

Patriarkat som begrepp i feministisk forskning

Kate Millet introducerade i ”*Sexual Politics*” (1970) begreppet patriarkat som förklaringsmodell i feministisk forskning kring kvinnoförtrycket.

En något märklig och sen insikt, anser jag, om den patriarkala panoptiska blick, som kvinnor och män internaliserat under mer än 4000 år. Ett fenomen som är mycket svårt att förstå, speciellt i ett hegemoniskt patriarkalt samhälle som vårt, som så totalt genomsyras av patriarkalt normativa koder inom allt vi gör och hur vi tänker.

I Millets inledande teoridel ”notes toward a theory of patriarchy” definierar hon ”The term ’politics’ shall refer to power-structured relationships, arrangements whereby one group of persons is controlled by another ... power *over* others should be banished ... to this that we must adress ourselves” (Millet:24).

Hur denna makt *över* konstituerades, kommer jag problematisera i analysen av utvalda pre-patriarkala och patriarkala kanoniserade texter.

Jag anser att genusvetenskaplig forskning förlorat fokus och villat bort sig i kvinnoförtryckets snårskog av underkategorier (exempelvis ståndpunkt, intersektionalitet och effekters sammanblandning) i det som istället borde varit genealogisk analys av kvinnoförtrycket parallellt med synkretismens interagerande, det vill säga ”företeelse då föreställningar och bruk från två eller flera religioner ingår en syntes” (NE). Något som jag i uppsatsen identifierar från den första civilisationen till de tre stora monoteistiska religionerna och dess reformerade förgreningar.

Jag menar att det saknas analys av betydelsebärande historiska moment och dess positionering i den synkretiskt ärvda synen på kvinnor. Alltför ofta är det som att börja från slutet i boken om kvinnoförtryckets ge-

neologi och jag hoppas genom denna kandidatuppsats kunna presentera validerbara teorier kring en del av problematiken till varför och hur patriarkatet genom evanisering skapade en underdånig kvinnogestalt.

Millets introduktion av begreppet patriarkat i feministisk forskning, öppnade under det följande decenniet en flodvåg av diskurser, som dock inte analyserade pre-patriarkala samhällen, typ det sumeriska, utan fastnade i mytomspunna sägner. Assyriologi kunde här ha tillfört den feministiska debatten kring "gudinneskulturer" substantiellt vetenskapligt värde, men assyriologiska forskningsresultat fick inte det genomslag, det rätmätligt borde ha fått. Orsaken kan vara att translitterering och översättning av gudinneskulturers texter bara hade några decennier på nacken (substantiella arkeologiska fynd gjordes först 1926) och kunde utövas av ett ytterst fåtal vetenskapare där Kramers forskningsresultat i boken "*The Sumerians*" från 1963 får anses vara en milstolpe i förståelsen av den tidigaste mänskliga civilisationen - den sumeriska.

Då den feministiska diskursen om patriarkatets genealogi saknade eller ignorerade väsentliga kopplingar till assyriologiska forskningsresultat kan detta vara en orsak till att diskursen istället kom att exponera den patriarkala förtryckarregimens för-givet-tagna uttryck, vilket jag i denna uppsats, baserat på min forskning, ställer mot just pre-patriarkala uttryck. Min forskning

handlar alltså inte om patriarkatets genealogi utan om dess uttryck i relation till de värderingar och koder som gällde i det pre-patriarkala Sumer och till viss del bibehölls in i den akkadiska eran, framför allt såsom de gestaltades under och strax efter Sargon den stores regeringstid - civilisationens första imperium.

Analysens dilemma

Ett tydligt exempel på ostrukturerat förhållande till den patriarkala förtryckarregimen är att jämställa patriarkat med androcentrism. Förvisso är det i huvudsak män som skapat patriarkat, men detta har skett utifrån världslig religiös-politisk agenda med uttalade mål.

Patriarkatet kan inte dekonstrueras utan ingående analys av teologiska teoribildningar och de trosbekännelser som stöds av både män och kvinnor och som anser androcentrism såväl som gynocentrism i sammanhanget irrelevanta.

Den patriarkala gudsdiskursen är enligt min mening ointresserad av det postmoderna projektets dekonstruktion, upplösande och ifrågasättande av rådande identitetsformeringar, då nya och frigörande identiteter, strider mot kanoniserade urkunder, vars äkthet inte kan ifrågasättas.

En överväldigande majoritet uppfattar Gud som maskulin trots att det hebreiska originalet inte könsbestämmer Gud och att "a'dam"¹ (människa) på grund av språklig konvention refereras till i maskulin form. På

¹ Faktum är att den svenska bibelöversättningen är mer kvinnovänlig än originalet då den svenska översättningen lyder "Gud skapade människan till sin avbild, till Guds avbild skapade han *henne* (min kursiv). Som man och kvinna skapade han dem (1 Mos 1:27).

I hebreiska originalet står att Gud skapade människan (hebreiska a'dam) till *hans* (bezelma - feminin form skulle lyda bezelma), omedelbart följt av "avbildningen (bezelem) Gud skapade han (å'tå אָתוֹ) man och kvinna. "Å'tå" syftar här på ordet "a'dam" som är hebreiskans enda ord för människa och betecknar både man och kvinna (å'tå zachar ve'nekeva = han(människa) man och kvinna).

Följande är originaltexten ur 1 Mos 1:27:

וַיְבָרֵךְ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם

I svenskt språkbruk är ordet människa oftast refererad till i feminin (hon/henne) form. Troligtvis beroende på fornsvensk tid; fornsv. människa 'människa; kvinna; människonatur', nära besl. med fornsv. mänsker 'mild; givmild' (NE).

Syftning på ordet människa är alltså i sammanhanget oväsentlig, men kan på grund av olika språkliga konventioner i svenska och hebreiska språken, förespegla dels feminin (människa) och dels maskulin (a'dam) form. Det viktiga är däremot att Gud skapade *både* kvinna och

man i *sin* avbild. Förmodligen åsyftas inte fysiska utan konstituerande kvalitéer, varför monoteismen om dess egen doktrin om Gud ska kunna efterlevas, måste garantera kvinnor och män lika värde. Vilket sanktionerar dualism men inte dikotomis problematiseringsgrund, eftersom en art som för sin existens kräver två kompletterande enheter inte kan delas upp i *vi/de* andra. Detta sett ur evolutionärt perspektiv.

Vidare prioriterar den monoteistiska gudsläran först av allt människans reproduktion, eftersom uppmaningen står först i Bibeln, "Var fruktsamma och föröka er, uppfyll jorden och lägg den under er (1 Mos 1:28). Kön och genuskonstitution som inte uppfyller detta krav tolkas av "gudsmän" som avvikande och i de flesta fall som styggelse. Ett i själva verket märkligt synsätt då dessa "gudsmän" ifrågasätter den evolutionära process som producerar heterosexualitet såväl som HBT. Såvida man inte ifrågasätter evolutionen och hävdar att människan inte är ett resultat av närmare 14 miljarders utveckling, utan istället en produkt av en oberoende av jordens övriga levande varelser "intelligent designad" varelse. Ett påstående som dock stöter på oöverstigliga problem då människans "genom" till mer än 98.8% (överensstämmer med chimpanse och bonoboapan, som forskare anser vara människans närmaste släkting.

svenska har däremot ordet människa feminin form.

Det är inte heller initialt applicerbart med postmodernistiska och poststrukturalistiska metodologier eftersom det är den stora modernistiska berättelsen och de stora strukturerna som ännu inte är analyserade. Det vill säga de pre-patriarkala och patriarkala olika definitionerna av ”kunskap och sanning”.

Så länge detta inte är utrett kommer feministisk forskning i varierande omfattning lida av pre-diskursiv patriarkalism. Kunskap om de senaste decenniernas assyriologiska forskningsresultat kan här företrädesvis hjälpa till att lysa upp i det patriarkala mörkret.

Jag försöker distansera mig från kulturella och patriarkalt genuskonstituerade perspektiv som utgör osynliga murar vilka omgärdar även vårt starkt sekulariserade samhälle.

Freud, Jung, Lacan, Marx, och Nietzsche upplever jag därför, i detta sammanhang, föga trovärdiga då de alla har en pre-diskursiv patriarkal konstitution, som kommer till uttryck i märkliga påfund som till exempelvis Freuds teori om ”flickans penisavvund” (Gemzöe:91). Dessa män sökte inte härkomst i annat än i den patriarkala hegemonins ursprung.

Eller presenteras andra något märkliga teorier. Baserat på Kovalevsky hävdade exempelvis Engels att det ursprungligen rådde en form av kommunistiskt matrilineärt hushåll med kvinnan som ansvarig både för familjens och det offentliga hushållning men att detta förändrades

... the situation changed with the patriarchal family [the civilised peoples of the Old World, the Aryans and Semites (Engels:69), and even more with the monogamian individual family. The administration of the household lost its public character. It was no longer the concern of society. (ibid:88 f).

Som framgår av denna uppsats var samhällets krav på effektiv huslig såväl som offentlig administration den enskilt viktigaste orsak till det civiliserade samhällets konstitution såväl före som efter patriarkatets introduktion. Sumerisk skrivkonst uppfanns primärt för administrativa behov. Först runt 800 år senare uppträdde de första litterära verken.

Patriarkatets konstitution berodde mer på föränd-

ringar inom gudavärlden och dess världsliga representations lagbundenhet.

Engels hade inte heller kunskap om de första civilisationernas sexuella uttryck och såg därför sin samtid som något nytt

Our sex love differs essentially from the simple sexual desire, the eros, of the ancients (ibid:91).

Ett påstående som inte håller i ljuset av ny kunskap kring den sumeriska epoken.

Sociologen Allan Johnson hävdar att ”Vi är alla fångade inne i ett patriarkalt arv” (Johnson:4) som bland annat kommer till uttryck i att av de senaste närmare 40 Oscarsbelönade ”Bästa film” hade enbart fyra feminina tema, varav bara två hade ett seriöst feminint berättande, de andra två var musikalerna (ibid:11).

When privilege and oppression are woven into the fabric of everyday life, we don't need to go out of our way to be overtly oppressive for a system of privilege to produce oppressive consequences, for, as Edmund Burke tells us, evil requires only that good people do nothing (ibid:33).

Ett dylikt samhällssystem blir ” normalt ” för alla som existerar inom dess domän och så länge som ” goda människor ” inte ser anledning till förändring kvarstår status quo.

Teoriernas överbyggnad

Jag anser det inledningsvis vara viktigt att presentera mina teoriernas överbyggnad.

Den grundar sig på att då de första människorna utvecklade möjlighet till tal, uttryckte de bäst begåvade människorna primitiva teorier om alltings mening och ursprung. Under historiens gång överlevde de teorier som bäst tilltalade det mänskliga kynnets och tankevärld. Genom den synkretiska processen födde grundteorierna nya teorier som födde nya teorier och så vidare fram tills våra dagar.

Tro, rädsla, girighet och begär

Det mänskliga kynnets karakteristika utmärks bland annat av att människan är det enda djur som konstruerat teorier kring en högre makt som styr livet. Vi förstår att vi inte förstår och sätter tilltron till en förklarande icke-mänsklig makt, som dock är skapad av oss

själva. En tro som människan sätter sin tilltro till, utan att veta eller kan förklara, varför denna tro kan gestaltas på ett sätt som ifrågasätter tron, men som människan ändå tror på, typ förintelsen av sex miljoner judar under andra världskriget. Utifrån ett logiskt resonemang borde ingen människa kunna tro på en gudomlighet som tillåter mord på det folk som skapat den Gud i vars namn människor mördas, men vi överger ändå inte tron, därför att just genom att veta att vi inte vet, inte heller vet, vad vetandet vet, om ett vetande, som människans ovetande skapat (härefter definierat Gud).

Denna teoribildning är avgörande för att förstå varför patriarkatets evanisering av kvinnan lyckades. Människans ovetande skapar gränslöst vetande hos vetandet, eftersom allt vad människan tillägnar vetandet - beroende på vem som är Guds (vetandets) agent - (i värsta fall) inte kan ifrågasättas.

Thorkild Jacobsen, professor i assyriologi vid Harvard Universitet menade, i en föreläsning kring det centrala i de äldsta mesopotamiska religionerna, att människan svarade på en unik typ av erfarenhet när religionen infördes. Han menar - och citerar Rudolph Otto - att denna erfarenhet är en

confrontation with power not of this world, a wholly other, outside of normal experience
... man [to] seek security and salvation in his allegiance with the power (Jacobsen:473).

Kraften skulle alltså vara en utanför människans sfär fristående energi.

Jacobsen menar dock också att kraften

arises out of the inherent uncertainties of the human condition and is so dominant in man that under it his immediate understanding of the power, and of allegiance to it, comes in very considerable measure to *reflect his own self*; [min kursiv] his deepest needs, his most profound fears" (ibid).

Jag erkänner också denna kraft, men ser erfarenheten av kraften baserad på och reflekterad i människans konstitution, det vill säga det som människans ovetande skapat som vetande (Gud).

Ett annat utslag av människans troskonstitution är dyrkandet av monoteistiska Allah (från hebreiskans singularformen av Gud, Eloha), då islamister spränger sig själv i luften, i avsikt att döda så många

som möjligt. Eller att omfamna den monoteistiska idéen om att Adams revben skapade Eva (kvinnan) och att samma Eva (kvinnor) är orsak till mänsklighetens lidande, eftersom Eva trotsade Gud (då hon åt av äpplet från kunskapens träd).

Dessutom verkar människan också utmärkas av att se rädsla där det inte finns rädsla men samtidigt inte kunna göra något åt saken eftersom det evolutionärt konstituerar henne själv (primalhjärnan reagerar instinktivt på exempelvis en bit svart plastslang som varande en orm, och det krävs begåvning för att omtolka intrycket och neutralisera den autonoma försvarsmekanismen åtgärd).

Liknande gäller för girighet som ligger farligt nära begäret och mot vilka människans konstitution ofta saknar balanserande förmåga.

Ett annat uttryck är det erotiska giriga begärets krav på tillfredsställelse till skillnad från kärleksbegärets erotiska tillfredsställelse. Men eftersom begäret (törst, hunger, sex) även är människans motor och vars bränsle är det vi fysiskt och mentalt konsumerar och vars resultat vi upplever som livskvalité, borde essentiella och existentiella livsbetingelser utgöra bas för de samhällskoder som styr människans vardag. Krav som dock lätt ignoreras i auktoritära konformistiska samhällen där ovetandet om vetandets vetande är oifrågasatt.

Tro, rädsla, begär och girighet är alltså enligt detta resonemang grundbultarna i det mänskliga kynnet, mot vilket den kognitiva begåvningen har att argumentera.

Vilket för oss tillbaka till denna uppsats samlingsrubrik - Evanisering. Vilket scenario iscensatte och hur kunde patriarkatet lyckas så totalt med att skapa en underdånig kvinnogestalt? Vilket vetande låg till grund för ovetandets förmåga att attraheras av ett visst vetande (Gud eller gudar)?

Evolutionär ram

Min överbyggnad är också den evolutionära ram inom vilken människan *kan* agera.

Oändliga mutationer har resulterat i den varelse människan är idag - 98.8% likhet med schimpans och bonoboapan (*Human Genome Project*). Men människans

evolutionära programmering (med förmodat begåvningsmaximum) sätter gränser för vad vi kan förstå och skapa.

Människan använder dock i varje enskild process enbart en mindre del av hjärnan vilket bör innebära en förmodad stor potentiell möjlighet att skapa nya synapser. Grundstrukturen ligger alltså klar och väntar på upptäckt/aktivering. Evolutionen ligger enligt denna teori steget före eller så har människan genom doktriner strypt människans utvecklingspotential, det vill säga beskurit hjärnans synapsschema och neuroners "fria" rörelser. Exempel på detta är patriarkatets sexualfientlighet och doktriner om feminin sexualitet, som jag i uppsatsen problematiserar och teoretiserar i dess evolutionära konstruktionskontext.

Från idé till kunskap

De första litterära verken skrevs runt 2500 f.kr. av sumerer och följdes av semitiska akkadier, följt av babylonier och vidare till "de gamla grekerna" som skapade akademiska discipliner, vilka diskursivt analyserade och försökte förstå människan och hennes värld, kunskapens gränser och möjligheter men även förhållandet mellan språk och verklighet, handlingar och värderingar.

Ibland övergavs 1000-åriga traditioner då nya idéer introducerades av starka härskare. Ett sådant paradigmskifte skedde då patriarkatet ersatte gudavärldens ideal om parsamhälle och eventuell tidigare förekomst av matriarkat. Ett annat när monoteismen ersatte polyteismen.

Men symboler bestod som exempelvis trädet. "Haluppu"-trädet från sumeriska skapelseberättelsen (Wolkstein:3) "seglade" genom Indusflodens kulturer, via Mesopotamien och längs den fertila halvmånens floder till Kanaans land, där monoteismen föddes och gav trädet en symbolisk betydelse av kunskap.

Sumerernas begreppsvärld om spirituella vindar (på sumeriska "lil") gav bra fart i seglen. En-lil seglade upp som den främsta guden (på sumeriska betyder "en" främst/högst) skapad av urmodern Namma och den primala kreativa universella energin "me" som gav sexuell kraft åt allt levande.

Nya vindar blåste dock norrifrån och ur det oroliga havet, då trons skuta lade om kurs, föddes det mono-

teistiska patriarkatet. En-lil blev El och Elohim. Borta var den sumeriska vinden som istället ersattes med den hebreiska Jehovas vind "ruach" (vind/ande på hebreiska). Mesopotamiern Abraham proklamerade genom fusion av "me", An och alla andra gudar ett gudsväsen - Jehova (Gud).

Människans tro som från början varit utsatt för gudars godtycke ersattes av tron på direkta order från Gud om vad människan skulle göra. Mannen blev i kraft av sin framskjutna position Guds budbärare.

Men hur förlorade kvinnan sin, fram tills dess, betydligt mer jämlika position?

2 Problematisering

Jag tänker i denna uppsats presentera teorier kring detta. För ändamålet har jag myntat samlingsbegreppet - Evanisering, från bibliska Eva - för koder och processer som sedan patriarkatets intåg på världsarenan konstituerar kvinnor och vars dikotomiska konstant är Lilithisering.

Mitt arbete kan uppfattas som ifrågasättande av vår civilisations fundament, det vill säga ur ontologisk (läran om tillvarons egentliga beskaffenhet), antropologisk (läran om människans natur som art eller gruppvarelse) samt inte minst epistemologisk (läran om kunskapens införskaffande) synvinkel.

Kandidatuppsatsen bör uppfattas som att jag gläntar på det fönster jag öppnat för att analysera kvinnoförtryck under 4000 år. Uppsatsen är del av ett mycket större material och presenteras här kraftigt nedskuret (en ännu mer nedbantad version presenterades som uppsats vid MAH, VT08).

Naturvetenskapliga forskningsrön kring genus' kemiska konstruktion har helt tagits bort för att inom ramen för stipulerat omfång på 35 sidor koncentreras på genus' kognitiva konstitution i Sumer-Akkad före 2100 f.kr och inom monoteistisk litteratur, det vill säga i huvudsak kvinnans situation före hegemonisk patriarkal könsmakt och patriarkatets evaniserade konstituerade kvinnliga arketyper, som de uttrycks inom monoteismen.

Genom att patriarkatet infördes så sent som analytiskt begrepp i genusforskningen (Kate Millet 1970) och artikulerades av personer som etablissemang milt sagt uppfattade som kontroversiella, är det min uppfattning, att anklagelserna mot det patriarkala etablissemang inte fick det genomslag det borde ha fått, då den ibland hätska radikalfeministiska kritiken skapade oönskad polarisering och besvarades med tystnad från tunga akademiska och opinionsbildande aktörer.

Historiskt avstamp i Sumer

Jag väljer att göra avstamp i den sumeriska kulturen då den förutom att vara den första civilisationen att dokumentera sin samtid, även kan utgöra en bro till äldre kulturer och dess världsbilder, långt innan monoteismen: Judendom, Kristendom och Islam. Till en tid då skriftspråket uppstod och gudavärlden bestod av otaliga parbildningar. Då människan sades ha skapats för att passa upp gudarna, och människan genom sina handlingar försökte blicka gudarna att skapa välgång och välstånd på jorden. Ett annorlunda samhällsmönster som kastar nytt ljus över många av genusvetenskapens nuvarande ontologiska och epistemologiska kunskapsbaser.

I föreliggande uppsats kommer jag presentera samhällskoder före och efter den monoteistiska varianten av patriarkalism, i försök att åskådliggöra det omvälvande paradigmskifte som skedde då Mellersta östern förvandlades från polyteistisk till monoteistisk patriarkal samhällsstruktur.

Under mitt mångåriga arbete med att samla in material till uppsatsen, framstod det ganska tidigt att svaren måste sökas i kampen mellan kanaanéer och hebréer (runt 1000-talet f.kr.).

Efterhand som jag trängde allt längre bak i tiden upptäckte jag hur de första civilisationerna (Sumer/Akkad) tvingats till konformistiskt tänkande och hur de tog intryck av framgångsrika kulturer från nuvarande Turkiet och områdena kring Kaspiska havet, som lyckades tämja hästen och genom metallurgiska upptäckter lyckades framställa överlägsna vapen. Antropologi professorn David Anthony bekräftar detta i boken ”*The Horse, The Wheel, and Language - How Bronze-*

Age Riders From the Eurasian Steppes Shaped the Modern World (recenserad i New York Times 2008-03-02) där han kartlägger de nordliga invaderarnas betydelse för de euro-asiatiska samhällenas omstrukturering.

Jag kommer belysa och diskutera frågor kring hur sensualism, passionerad kärlek och sexuell njutning kom att presenteras som ett avlägsnande från Gud och hur det istället kom att identifieras med syndfullhet och projiceras på kvinnan, och utgöra en viktig förvändning för kvinnoförtryck och sexualfientlighet.

Av denna orsak kommer jag även beröra den sexuella energin och orgasmens betydelse för människans välbefinnande och hur patriarkatet enträget försökt bekämpa dess evolutionärt essentiella och existentiella betydelse.

3 Syfte

Mitt syfte med denna kandidatuppsats är att analysera kvinnobilden i sumer-akkadiska litterära verk kontra kvinnoförtryck i monoteistisk litteratur.

Evanisering började förvisso långt innan monoteismen, men fick framför allt genom monoteismen världsomspännande spridning. Jag hoppas kunna skapa intresse för - och presentera tillräckligt med kunskap om - att patriarkatet inte alltid har varit ett-för-alltid-givet normativt samhällssystem, vilket kan te sig utomordentligt svårt att bevisa, då civilisationen under de senaste 4000 åren befunnits sig under dess hegemoni. Kanske allra tydligast märkbart idag i Mellersta östern varifrån den monoteistiska varianten av patriarkat under närmare 3000 år hållit folk i mer eller mindre konstant järngrepp.

Jag söker svar på frågor gällande vilka andliga och materiella förändringar som ledde fram till paradigmskiftet då Sumer-Akkadiska samhällens genusordning förändrades från - även med våra dagars mått mätt - jämlikhet till hegemonisk patriarkal könsmakt.

Jag söker svar på frågor kring varför och hur kvinnoförtryck kom att gestaltas och hur det monoteistiska patriarkatet tillät människan att se på sexualitet.

Hur lyckades patriarkerna få igenom sin kvinnosyn? Varför ”köpte” (köper) folket - även kvinnor - idéerna?

4 Metod

Jag väljer genealogisk (härkomst) och hermeneutisk (tolkning) analysmetoder då texterna verkar i en samhällelig och historisk kontext och jag kommer leta efter texternas intentionella dialog med läsaren. Dessutom kommer jag med komparativ metod analysera två avgörande translittereringar och översättningar (ETCSL och Hallo s. 13-14).

Genealogi enligt Nietzsche och Foucault

Shoemaker menar att Foucault, till skillnad från Nietzsche, såg sig själv som historiker och att Foucault sökte konkreta fakta ur historien som lett fram till dagens människa (Shoemaker:20).

För båda var det dock oväsentligt att utforska ursprunget, medan den som vill analysera patriarkatet, anser jag, måste nå insikt i processen kring paradigmskiftet som ledde fram till dess upprättande.

Foucault kommer närmare ett annorlunda ursprung då han jämför den antika grekiska (patriarkala) kulturens moral med vår tid. Han konkluderar att genom kristendomens förbud att klänga sig fast vid sig själv (clinging to the self) - eftersom det stred mot Guds vilja - tvingades det personliga att skapas som en konstform (Foucault:1984:362).

Pre-patriarkala sumeriska kulturen hade ett ytterligare annorlunda förhållande mellan det personliga och gudavärlden, då både män och kvinnor hade ett personligt förhållande till sin(a) gud(ar) och till "me" som var den sexuella urkraft vilken höll allt vid liv (Meador:158).

Foucault kände uppenbarligen inte till denna första civilisation utan använde "de gamla grekerna" som ursprung. Hans misslyckade försök att skriva sexualitetens genealogi (Shoemaker:108) hade förmodligen haft större chans att lyckas om han ägt kunskap om den sexualsyn den sumeriska kulturen manifesterade.

Historien, förklarar Nietzsche, tillhör den människa som tänker framåt, genom att bevara och beundra men även för den som lider och är i behov av frigörelse (Nietzsche:14). Om den person som vill åstadkomma något stort överhuvudtaget behöver historien, kommer

han behärska den genom monumental historia, medan den som vill bevara tradition och vördnad kommer behandla det förgångna som en antikvarisk historia, och bara den som är förtryckt har behov av att kritiskt bedöma och fördöma historien (ibid:18-19).

Millet tillhör den senare kategorien och hennes text är en ontologi över hur hon ser det "socialas existens" (Ramazanoğlu:12) utifrån en radikalfeministisk epistemologi.

Patriarkatet som agent i analysen om kvinnoförtryck är därför epistemologisk nödvändig men skulle få en annan betydelse om texten analyserades teologiskt utifrån monoteistiska troskröror som (tidigare anmärkts) anser androcentrism såväl som gynocentrism i sammanhanget irrelevanta. En ren textanalys ger alltså - jämfört med genealogi - ett oftast annorlunda resultat eftersom texten analyseras utifrån vad som verkligen och intuitionellt framkommer i textens berättelse, om dess sanning och kunskapsävdande inom dess ontologi och epistemologi.

Kate Millet gillar inte metodologiska analyser eftersom hon anser dem suspekta då de alla är slut-orienterade "end-oriented" (Millet:220). Hon anklagar alla metodologier för att vara okänsliga för kausaliteter och tar passivitet och aggressivitet som exempel

... little thought is given as to the causality of such phenomena, either as learned behavior, or as behavior specifically appropriate to patriarchal society" (ibid).

Millet tar funktionalismen som exempel på dålig metodologi. Hon menar att den opererar i ett ändlöst nuläge. Dess ideal är stabilitet och ignorerar därför både värderingar och patriarkatets historia som funktionalismen antingen inte ser som socialt styre, eller helt enkelt

assumes that patriarchy is the first form of grouping, the origin of all society, and therefore too fundamental to merit discussion" (ibid).

Millet vill göra upp med alla sociala discipliner eftersom var och en av dem medverkat till att åter-etablera och befästa sexualpolitikens reaktionära status quo (ibid:222).

Millet konstaterande innebar dock att alltför mycket emfas riktades mot framtiden och genusforskningen verkar i det närmaste ha resignerat i analysen av kvinnoförtryckets genealogi.

Jag hävdar att hur svår den än är att penetrera, har vi idag tillgång till forskningsmaterial som kan kasta nytt ljus över kvinnoförtryckets tidigaste historia och vad som ledde fram till patriarkatets paradigmskifte.

När validerbar kunskap uppnås om detta paradigmskifte kan fortsättningsvis ”makt och motstånd”-strategier analyseras, men det kräver betydande mer kunskap om de pre-patriarkala (icke-västerländska, icke-vita, icke-medelklass) samhällenas konstitution. Speciellt om man förstår genus som en ”social relation” (Connell:1987) och inte som personkategori samt uppfattar ”genuspolitik som krock mellan intressen, historiskt konstituerade inom genusrelationer” (Connell:2000:196) för att åskådliggöra hierarkiska relationer, olika maktförhållanden, spänningar och motsägelser i relationer mellan män och kvinnor, det som strukturerar socialt liv och konstituerar individuellt medvetande (Hawkesworth:200).

Delar av dessa problemområden kommer jag försöka analysera i dess kontextuella sammanhang även om materialen ibland är fragmentariska.

I uppsatsen dekonstrueras även patriarkatets sexualfientlighet och bestridande av kvinnans - näst intill gränslösa - orgasmiskt lustfyllda förmåga som evolutionärt skapad och utgörande kvinnans incitament för reproduktion.

Singer-Kaplan menar att många kvinnor har internaliserat ett förbud mot lustfylld upplevelse och grips av panik då de märker sig flyta bort i upphetsning och därmed förlora kontroll över sin kropp (Singer Kaplan:166f).

Jag problematiserar därför kvinnors evolutionära sexualitet och kognitiva passionsbegåvning och dess betydelse för patriarkatets konstruktion av tre kvinnliga arketyper. Dessutom presenteras ny förklaringsmodell kring prostitutionens position i de olika samhällena.

Genealogins mål är att söka det varaktiga. Dess produkt - genealogins historia - utgör ett guidat urval inifrån speciella historier som pekar på envist återkommande moment i gångna tider, med målet att befrämja och bättre förstå förutsättningar för att förbättra livet i nuet (Shoemaker:9).

Nietzsche varnar för att människans liv kollapsar och dess existens skakar i dess grundvalar om säkerhet, lugn och tron på det bestående och eviga hotas av vetenskapen. Han var övertygad om att livet styr kunskapen eftersom kunskap förutsätter naturen (Nietzsche:62).

Jag hävdar dock att naturens kunskap, det vill säga den evolutionära kunskapsbanken, styr livet och att djuret människan är en del av denna process, som bland annat kännetecknas av att hur svårt det är att ta till sig ny vetenskap. Människan reagerar oftast inte på världsliga processer förrän det börjar ”svida i skinnet”, exempelvis annalkande klimatkatastrof eller global ekonomisk härdsvälta.

Ännu betydligt svårare är det med att förändra andliga processor då retoriskt begåvade auktoriteter kan undgå vanlig prövning genom att spela på människans behov av att tro på en högre makt.

Sedan upplysningen har omfånget på den moderna människans okunskapsballong decimerats betydligt, men oerhörda problem uppstår då ny vetenskap hotar människans övertygelse.

Vetenskapsmän har bränts på bål och bannlysts då de förmedlat ny vetenskap i strid med gällande doktriner, och historien kommer förmodligen upprepas då processen med att avskaffa patriarkatet på allvar börjar kännas, i de länder där den ena halvan av mänskligheten fortfarande förtrycks.

Foucault skiljer på genealogins två olika skepnader. En inom en speciell historisk tidpunkt, där vi fysiskt lever våra liv och en samtidig teoretisk mental belägenhet, där vi försöker förstå var vi kommer ifrån och vart vi är på väg. Det förstnämnda är, enligt Foucault, det viktigaste då nuet kan och förändrar verkligen allting (Shoemaker:13).

Hermeneutik ger å andra sidan en - jämfört med genealogi - en oftast annorlunda analys då denna tolkningskonst, frambringar verktygen att analysera intuitionell text.

På grund av texternas komplexitet kommer jag lägga stor vikt vid dess tolkningspotential och tolkningsriktning, det vill säga om den är sändar-, mottagare- eller sakorienterad eller en kombination av alla tre analysbe-

grepp. Jag ska i görligaste mån försöka tränga bak patriarkala normer och söka implementera pre-patriarkala tolkningsförutsättningar och vidga tolkningscirkeln genom material från andra discipliner. Speciellt av intresse är den diametralt motsatta språkliga stilen i några av de mest betydande verken, vilket framkommer i de textuella, ideationella och interpersonella strukturerna.

Jag kommer analysera hur patriarkatet genom att påstå förekomsten av Guds direkta ord till människan optimerade retoriken till den grad att den avväpnade allt motstånd mot tesernas giltighet (Hellspong:12) och illustrera hur ”tro snarare än kunskap utgör den högsta formen av visshet” (Anderberg:67).

I gudsdiskursen är upphovsman/kvinna i allmänhet oväsentlig då personen enbart argumenterar för en annan källas (Gud) sakframställan. Här handlar det om att mottagaren helst inte ska ha några tvivel, men sakframställan i sig är många gånger så höljd i dunkla formuleringar, att mottagaren ofta måste ha hjälp med att förstå sakframställan.

Häri ligger det oftast dubiösa i religiösa urkunder, då makten över mottagaren innehavs av uttolkaren, som hävdar att han/hon gör den rätta tolkningen av avsändarens (Gud) intentioner. En annorlunda tolkning kan dock oftast göras av en annan uttolkare, varför alltså sakframställan i sig lever ett eget (månguttydligt) liv. Att urkunderna är författade av världsliga företrädare är mottagaren oftast ointresserad av, då det på ett allvarligt sätt skulle kunna ifrågasätta hans/hennes trostillhörighet men också uttolkarens auktoritet. Det är enligt min mening snarare en fråga om självbevarelsedrift att inte gå utanför urkundernas fastställda ramar.

Urkunderna är alltså strukturerade på ett sätt som svårligen gör det möjligt för gemene man att förstå texterna utan kräver ett meningssökande i textens inre, som dessutom oftast kräver insikt i betydelsebärande ord, uttryck och begrepps kodifiering.

Låt mig ta en dikt om den mesopotamska gudavärlden som exempel

I två-flodsdeltat fick den högsta vinden fart.
En-lil seglade uppströms,
längs den smäckra nymånesskärans.

En båt, genom vattenfyllda marker,
mot Kanaans land.
Där Abraham slöt förbund och
båten la till vid kaj,
dränerad på sin kraft.
Me blev Gud (numen:2009).

Min dikt förmedlar en berättelse om hur en båt seglar uppströms mot ett annat land. Ombord finns en man som anländer till ny hamn och till synes utmattad vänder sig till Gud.

Detta är vad den oinvidde förmodligen kan förstå av texten. Men texten handlar om något helt annat. Den är i själva verket en tolkning av den sumeriska månggudavärlden och hur transformering till monoteistisk judendom gick till.

”En” betyder ”högste” och symboliserar tillsammans med ”lil” den ”vind/själ” som en man vid namn Abraham boende i Mesopotamien synkretiskt låter konstituera en ny religion, då i en turbulent tid, En-lil blir El och senare Elohim (vind/själ har samma dubbelbetydelse på hebreiska som på sumeriska). Denne Abraham seglar i sumerernas sexualdyrkande vatten, där vattnet enligt urkunderna representerar sperma och nymånesskärans vagina, till vilken fallos likt en båt söker hamn. Abraham styr mot Kanaans land och lämnar bakom sig sexualitetens kreativa kraft ”me” och sluter istället förbund med den monoteistiska Gud (Elohim).

Textens utläsning är alltså beroende av olika tolkningsstadier baserade på läsarens möjlighet att förstå vad som skrivs. Om läsaren inte kan avkoda texten på ett sätt som överensstämmer med sändarens avsikt, leder läsningen till obegriplighet och osäkerhet inför vad texten handlar om.

Om däremot läsaren kan införliva texten med sin kunskap och erfarenhet blir textens innebörd förståeliga genom läsarens tolkningsförmåga. Texten kräver alltså en kvalificerad uttolkare för att det interpersonella budskapet ska gå fram. Samma sak gäller för det ideationellas uttryck som exempelvis beståndsdelarna ”högste” och ”vind” vilka skapar det större som i sin tur ger förståelse för övriga delar.

Textens stil är tämligen auktoritär; påstående, interpersonellt formell och ideationellt associativt abstrakt.

5 Disposition

Under 6. *Källor och tidigare forskning* redogör jag för mina främsta källor.

I 7. *Före monoteismen* och 8. *Religiösa texter att fundera kring* börjar jag resan bakåt i tiden.

I 9. *Den sumeriska kvinnobilden* träder en annorlunda kvinnobild fram.

I 10. *Början på en ny tid* analyserar jag processen kring paradigmskiftet mellan pre-patriarkat och patriarkat. I 11. *Förtryckets väg* tar jag bland annat upp synkretismen betydelse för det fyrtusenåriga kvinnoförtrycket.

12. *Sumering och diskussion*.

6 Källor och tidigare forskning

En ovärderlig källa att förstå den tidsepok, då den sumeriska och följande akkadiska civilisationen uppstod och blomstrade är de sammanställningar, nytranslittereringar och nyöversättningar av närmare 400 litterära verk, som fram till sommaren 2006 gjordes av *The ETCSL project, Faculty of Oriental Studies, University of Oxford* (ETCSL).

Under nio år skapades ett elektroniskt bibliotek av nästan 400 sumeriska litterära texter daterad från 2500 f.kr. och framåt. De innehåller berättande poesi, hyllningsdikter, hymner, klagosånger, böner, sånger, fabler, pedagogiska dikter och ordspråk. Majoriteten av dessa har rekonstruerats under de senaste femtio åren från ofta fragmentariska lertavlor skrivna med kilskrift.

Fram tills publicering av denna textmängd har sumerisk litteratur till största delen varit oåtkomlig för den som vill läsa eller studera den och i stort sett okänd för en större publik.

Googling på "Goddess" ger 34 miljoner länkar men enbart 34 tusen till "Goddess Inana"³, (som får anses symbolisera gudinnekulturen, då hon är den första och mest omskrivna). Endast 2 tusen länkar till "Goddess Inana Assyriology" (2009-01-15).

Dessa förhållanden kan enligt min mening tolkas

som att gudinnekulturen är högintressant men oftast baserad på mytbildning och att assyriologi som forskningsfält för gudinnekultur är föga känt.

Sumerisk litteratur är en betydande och sofistikerad del av den forntida litteraturen och tills nu okänd för många forskare inom andra discipliner.

Historiskt sett har en rik ström av kvarlämningar via babylonisk litteratur och via översättningar och muntliga traditioner nått forntida Indien, arabiska och grekiska civilisationer för att slutligen nå Europa. Framför allt är texterna intressanta för interdisciplinära diskurser i arbeten kring komparativ litteratur och religionshistoria.

En del av texterna har enbart en källa, andra flera, från vilka en modern version har blivit sammanställd. De främsta källorna utgörs av lertavlor, vilka ofta är brutna eller på annat sätt förstörda. Därav är texterna i många fall ofullständigt bevarade och det kan finnas många luckor av varierande längd i det sammanställda materialet. Dessutom kommer många av källorna från skolmiljö och är skrivna av skrivarlärlingar som inte helt behärskade det sumeriska språket.

Sammantaget utgör alla dessa aspekter en stor utmaning för modern translitterering, översättning och tolkning.

Texterna är uppdelade i sju kategorier: 1. forntida (ännu inte översatta) litterära kataloger, 2. berättande och mytologiska texter, 3. texter med historisk bakgrund, 4. kungligt hyllande poesi, 5. litterära brev och brev-böner, 6. hymner och kultsånger samt 7. annan litteratur som debatter och ordspråk.

Sumeriska blev först avkodad under andra halvan av 1900-talet tack vare kunskap i akkadiska språket som redan var känt. Nyckeln till translitterering utgjordes av tvåspråkiga sumerisk-akkadiska texter.

Långsamt växte det fram listor över kilskrifter baserade på akkadiska översättningar, som dock i många fall visade sig härröra från årtusendet f.kr. och inte från tiden då sumeriska var ett levande språk, varför översättningarna tvingats till revidering och utgår istället från uttalsregler från omkring 2000-1650 f.kr (ETCSL).

ETCSLs kilskriftsoriginal utgörs av kopior från cirka 1800 f.kr. och behandlar bland annat tidsepoken

^{3,4} ETCSL väljer att stava Enheduana och Inana med enkelt "n".

från ungefär 2500 f.kr., Sargon den stores och hans dotter Enheduanas⁴ befattning som översteprästinna i mångguden Nannas tempel (4.07.2, 4.07.3, 4.80.1 och 4.13.03).

Min kvalitativa textanalys bygger alltså, då det gäller de sumeriska avsnitten, på sumeriska grundtexter som translittererats, översatts och tolkats tack vare kunskap i akkadiska, som i sin tur översatts till engelska vilket utgör min grundtext. Då det gäller analys av bibliska texter har jag utgått från svensk översättning, men även i en del fall jämfört med hebreiska original, då jag har viss kunskap i hebreiska språket. Alla andra grundtexter utgörs av engelska original.

För läsbarhetens skull har jag tagit bort översättarnas kommentarer, vilka innehåller alternativa tolkningar och uppgifter om oläslig eller saknad text. Jag ser ingen nödvändighet att varna för att moderna kontextuella uppfattningar färgat översättningarna, men kan inte helt utesluta att så ändå kan vara fallet.

Jag väljer i de flesta fall att redovisa den engelska originaltexten och inte översätta till svenska, vilket skulle kunna påverka den kontextuella uppfattningen, speciellt mot bakgrund av att jag inte är professionell översättare.

Sumeriskan är som sagt mycket svårtillgänglig och det finns i världen enbart ett fåtal människor som kan translitterera, översätta och tolka texternas betydelse. Två av de främsta att samverka i en dylik kombination är Diane Wolkstein och Samuel Noah Kramer, vars bok ”*Inana*” tillsammans med Betty De Shong Meador, Anne Kilmer och Daniel Foxvogs översättning och tolkning av den sumeriska översteprästinna Enheduanas poem om Inana, samt Thorkild Jakobsen och ETCSL utgör mina främsta resurser kring den sumeriska kulturen. Andra är Zgoll, Hallo, Leick och van Dijk. Jag har dock problem med speciellt Leick som jag bedömer lider mest av att inte haft tillgång till ETCSLs translitterering och översättning, vilket genererat felaktigheter som ibland resulterar i icke verifierbara teorier.

En sådan är hennes beskrivning av Šulgi (se även bil. 5) påstådda mest intima förbindelse med gudinnan

Inana (Leick:97), medan i ETCSLs översättning Inana enbart utlovar en god framtid för honom

Inana looked at him with admiration and spontaneously struck up a song, singing the words:

”I will decree a good fate for him! I will treat Šulgi, the good shepherd, tenderly! I will decree a good fate for him! I will treat him tenderly in his! I will decree the shepherdship of all the lands as his destiny!” (ETCSL:2.4.2.24).

En annan är Leicks konstaterande att Inanas erotiska aktivitet inte tycks omfatta våldtäkt (Leick:87) medan ETCSLs översätter hur Shukaletuda våldtar Inana då hon sover (ETCSL:1.3.3).

Vidare refererar Leick till Cooper (1989:88) som hävdar att underligt nog nämns aldrig penis, däremot ofta vulva (Leick:125), medan i själva verket penis enligt ETCSL nämns 84 gånger medan genitalier omnämns 45 gånger och då alltid som beteckning för kvinnans könsorgan (istället för vulva).

Genusvetenskaplig kurslitteratur vid MAH 2007 och LU 2008 samt internetkällor och monoteistiska/polyteistiska kanoniserade urkunder samt tolkningar av demsamma utgör mina andra resurser om evanisering.

Kilskrift

Kilskrift uppfanns med största sannolikhet i Uruk i södra Mesopotamien omkring 3400-3300 f.kr. (Glassner:45).

Skriften uppfanns för att föra register över varor och tjänster och språket var så vitt vi vet sumeriska. Efterhand som skriften utvecklades att omfatta mera komplexa strukturer föddes den litterära texten och ungefär 2500 f.kr skrevs människans första poem och dikter (ibid). Kilskriften införlivades av andra folkslag som talade så vitt skilda språk som akkadiska (semitiskt språk) och hittitiska (indo-europeiskt språk).

Den tidigaste kilskriften saknade vanligtvis den interpersonella metafunktionen, det vill säga uttryck av sociala förhållanden; ställa frågor, ge order, erbjudande, attityder et och hade från början enbart den experientella metafunktionen, det vill säga tydliggöra erfarenheter genom att lista saker eller yrken som hörde ihop. Därför kan översättningarna av de tidigare texterna inte klargöra om en person ifråga får eller ger något el-

ler återger eller accepterar något.

Språkets interpersonella metafunktion formades under 1000 år och skrivsystemet visar på detta genom introduktion av en mera fixerad ordföljd, grammatiskt bundna morfem (minsta betydelsebärande enhet i ett språk: NE) som indikerar subjekt, objekt, modalitet (en betydelsekategori hos satsen som omfattar olika arter av sanning eller olika hållningar från talarens sida gentemot satsens innehåll: NE), aspekter et, pronomen och determinanter (mer om detta i bilaga 1).

Jag har inte lyckats hitta någon forskare som ifrågasätter de sumeriska texternas autenticitet. Däremot förekommer olika translittereringar och översättningar. Jag har därför valt att följa ETCSLs elektroniskt tillgängliga översättningar (2006) mot vilka jag inte funnit kritik.

Debattörer och exegeter nöjer sig i allmänhet med att presentera bibeltexter eller kommenterar om Eva och Lilith som de facto. En oåtkomlig och obestridbar presentation, eftersom Evas syndafall utgör grundbulen för monoteismen och genom detta oantastlig. Antingen tror man på beskrivningen att Eva skapades av Adams revben och även orsakade syndafallet, eller så förkastar man idén.

Någon egentlig diskurs kring Evanisering/Lilithisering förekommer inte heller, vilket gör det svårt för mig att presentera alternativa åsikter kring kvinnans evaniserade konstitution i relation till lilithiserad konstitution. Diskurserna handlar vad jag kunnat analysera om antingen eller och där Lilithisering ofta omedvetet bär patriarkala styrkoder och dikotomier som ibland denoterar och nästan alltid konnoterar ”det andra”.

En invändning mot ETCSLs sumeriska grundtexter skulle kunna vara att materialet härstammar från i huvudsak en tidsålder (c:a 1800 f.kr) och en plats (Nibru/Nippur). Fortsatta arkeologiska utgrävningar, när väl den politiska situationen i Irak stabiliseras, tillsammans med fortsatta översättningar av redan befintligt material och forskning kring de första civilisationernas samhällsstruktur, kommer med all sannolikhet ytterligare befästa texternas autenticitet.

Mina 13 år i Israel och studier kring kvinnoförtryckets många uttryck bland judar, kristna, muslimer och

druser har - det ska villigt erkännas - haft en avgörande betydelse för denna uppsats teorier.

Samtidigt förstår jag hur svårt det är för någon med rötterna i Sverige att förstå vidden av detta kvinnoförtryck, men patriarkatet är även centralt för en sekulariserad svensk, då erfarenhet av något annat helt enkelt inte finns.

Jag brukar jämföra den patriarkalt konstituerade människan med sötvattensfiskens beroende av den miljö som skapat henne. Att söka sig ut på nya vatten kräver inte bara mod, utan även ifrågasättande av egen konstitution, och därmed till och med kanske direkt livsfara.

Kvinnans befrielse undan patriarkatets hegemoni började med industrialismens genombrott, men kan svårigen fullgöras innan uppgörelse sker med patriarkala doktriner och evaniseringens avslöjande, med vad det innebär av genealogisk exponering av kvinnoförtrycket.

Genom att istället som nu vanligtvis görs, med avstamp i Upplysningens tidevarv, vilket - enligt min mening Michel Foucault till viss del kan läggas till skuld för, eftersom han personifierar poststrukturalistisk teoribildning - skulle genusforskningen väsentligen berikas om pre-patriarkala kulturernas samhällsstrukturer analyserades.

Assyriologi skulle vara till stor hjälp som murbräcka och hjälpa feministisk forskning att tränga genom det patriarkala murverket, vilket dessutom kullkastar Foucaults uppfattning om att ”sexualitet” är en 1800-tals uppfinning (Leick:5).

Enheduana

En betydande murbräcka mot det patriarkala murverket är översteprästinna Enheduana (En-cheduana) (cirka 2200 f.kr.), vars 4200 år gamla texter började översättas 1968. Bilden är detalj från en alabasterdisk återfunnen 1926 i Ur,

Mesopotamien av Leonard Woolley och identifierar Enheduana med namn på diskens baksida. Disken finns i University of Pennsylvania Museum ägor.

Enheduana finns med som en av 10.000-tals kvinnor ur världshistorien i *The Oxford Encyclopedia of Women in World History*, redigerad av Bonnie G Smith, som publicerades så sent som i januari 2008. Smith säger i e-post till mig att Enheduana uppenbarligen är mycket viktig bland världshistoriens kvinnor.

Däremot finns hon inte med bland *Encyclopedia Britannica*s 300 kvinnor som förändrade världen (EB¹).

Då jag personligen började intressera mig för Enheduana runt milleniumskiftet fann jag enbart ett litet antal internationella länkar på webben. I maj 2000 hittade Roberta Binkley 140. När detta skrivs (maj 2008) uppgår träffarna till 29,500 (varav 226 unika träffar i Sverige inklusive bloggar), vilket vittnar om ett enormt internationellt uppsving för världens första författares texter om bland annat sig själv och sitt förhållande till gudinnan Inana.

Bland de första utanför den trånga kretsen av assyriologer att uppmärksamma gudinnan i pre-patriarkala samhällen, var den amerikanske psykologen Edward Whitmont som några år före sin död 1998 uttryckte sig på följande sätt:

The Goddess is now returning. Denied and suppressed for thousands of years of masculine domination, she comes at a time of dire need. For we walk through the valley of the shadow of nuclear annihilation, and we do fear evil. We long for love, security and protection, but there is little to comfort us ... The patriarchy's time is running out (Whitmont:http).

7 Före monoteismen

Bland euroasiens stäppbefolkning fanns kvinnor under mer än 2000 år i framträdande roller, vilket bevisas av att både i östra och västra delarna norr om Kaukasus begravdes män och kvinnor jämlikt i centrala gravar och generellt i kurgangravar (Anthony:329).

Yamnaya kulturen som från ungefär 3400 f.kr. snabbt spred sig över Volga-Ural regionen (ibid:321) hade däremot mansdominerade begravningar och enbart i ungefär var femte grav är kvinnor begravda.

Samma förhållande gäller för Scythian-Sarmarians "soldat-gravar" där kvinnor klädda för strid ligger begravda
a phenomenon that probably inspired the Greek tales about the Amazons (Anthony:329).

Baserat på den stora mängd av kvinnliga figuriner är det mycket troligt att människans tidigaste samhällen omhuldade en stark kvinnodyrkan men att den gradvis försköts mot manlig dominans, framför allt baserat på metallurgiska uppfinningar och tämning av hästen, som bäst kunde utnyttjas av mannens större fysiska kapacitet. Anthony beskriver att i det proto-indo-europeiska språket

The speakers of late Proto-Indo-European expressed thanks for sons, fat cattle, and swift horses to Sky Father *dyew pater*, a male god whose prominence probably reflected the importance of fathers and brothers in the herding units that composed the core of earthly social organisation (ibid:328).

Eftersom de sumeriska texterna är de överlägset äldsta beskrivningarna över dåtida samhällsstrukturer och intresseområden, är det vägledande att läsa dessa texters beskrivning över genusrelationer och kanske även få ledtrådar till ett eventuellt förekommande matriarkat.

Jacobsen beskriver utvecklingen i Mesopotamien under tidsepoken 4000-1000 f.kr. och hur människan under den tidiga mesopotamska ekonomin lyckades åstadkomma en odiskutabel häpnadsväckande bedrift

... for the first time to provide sufficient food so that large numbers of humans could congregate in cities. (Jacobsen:475 f).

Rädslan för svält ackompanjerades under det andra milleniumet av en ny rädsla

a new fear took its place at the center of existence together with the fear of starvation-the fear of war and its ravages. (ibid:479).

I början av första milleniumet artikulerades så enligt Jakobsen skuld känslan

But with the beginning second millennium the personal fortunes of the individual worshiper, his fears of personal misfortune, anxieties in illness and suffering, begin to be voiced; and the fear that may torture individual existence takes its place with the earlier central, conditioning fears, adding a personal dimension to the relation with the divine (ibid).

Denna utveckling hade haft sin början i konceptet om en "personlig gud". Översteprästinna Enheduana (c:a 2200 f.kr.), som jag återkommer till ett flertal

gångar i uppsatsen om evanisering, ger genom sina personliga reflektioner kring sitt förhållande till månguden Nanna och kärleksgudinnan Inana, utmärkt insikt i hur detta gestaltades. Enhedunna relaterar sin lycka och olycka till hur hon blir behandlad av dessa gudar.

Kramer behandlar denna som han kallar ”personliga effektivitet” i *”Man and his God”*. Människan klagar över att det hon vet inte gestaltas rätt, det hon sanningsenligt säger, visar sig vara falskt, det hon tror sig göra helt oskyldigt, upptäcker hon sig vara lurad till att göra fel. Människans gud finns inte där och talar om för henne när vänner ingjuter falskhet eller då hon utsätts för övergrepp. (Kramer:1955:170-182).

Människan var i de polyteistiska kulturerna personligen utsatt för gudars godtycke. Med mono-teismen kom en ny universell moral då människan slöt ett förbund om social rättvisa med Gud som historiskt agerande i kollektivet och med individuellt moraliskt ansvarstagande (Jakobsen:484).

Vetandets gestaltningar hade därmed reducerats från 1000-tals gudar till en Gud. Doktrinernas autenticitet kunde därefter inte ifrågasättas annat utifrån vem agenten var. Om han var auktoritär, väl situerad och tillika betrodd, lät samhällets elit infoga doktrinerna i samhällets ”kunskapsdräkt” och, då det var applicerbart, proklamera dessa som kod för samhällets funktion och följaktligen ställa krav på samhällsmedborgarna, men även genom doktrinerna garantera medborgarna rättigheter.

Guds (vetandets ovetande vetandes) agenter lyckades särdeles bra med att detronisera och passivisera kvinnan samt decimera hennes inflytande till ett minimum.

Intressant i diskursen kring Guds agenter är att de dock inte lyckats nå ut med basala lärdomar om kriterier för släktets fortbestånd undan krig- och klimatkatastrofer.

8 Religiösa texter att fundera kring

I de äldsta hittills funna sumeriska texterna (ETCSL t.1.1.1) beskrivs hur landet Sumer var rent och att platsen var jungfrulig (orörd? min anm.) och ofördärvad. Dilmun var namn på en plats och kan vara

en föregångare till bibliska Eden (Kramer:1963:282)

Pure is Dilmun land. Virginal is Dilmun land ... Pristine is Dilmun land ... where Enki had lain down with his spouse, that place was still virginal, that place was still pristine. He laid her down all alone in Dilmun, and the place where Enki had lain down with Ninsikila, that place was virginal, that place was pristine. In Dilmun the raven was not yet cawing, the partridge not cackling. The lion did not slay, the wolf was not carrying off lambs, the dog had not been taught to make kids curl up, the pig had not learned that grain was to be eaten ...

”May the waters rise up from it into your great basins. May your city drink water aplenty from them. May Dilmun drink water aplenty from them. May your pools of salt water become pools of fresh water ... Dilmun’s dwellings are good dwellings. Its grains are little grains, its dates are big dates, its harvests are triple ... Enki ... was digging his phallus into the dykes, plunging his phallus into the reedbeds ... No man take me in the marsh. (ETCSL:1.1.1)

Landets och människans fertilitet är som framgår av ovan nerkortade version centrala i den sumeriska texten, men det framgår inte att något egentligt matriarkat rådde, snarare ett jämlikt parsamhälle.

Senare i texten hittar vi ett födsloschema där ur kroppens olika delar andra varelser föds bland annat ”Mina revben (ti) gör ont. Hon födde av dem Ninti”.

Kan detta vara inspiration och i enlighet med synkretism, patriarkernas påhitt att Eva skapades av Adams revben?

Kramer påpekar i boken *”The Sumerians”* att ”det sumeriska ordet för revben är ’ti’ ... men att det också betyder ’att göra levande’” (Kramer:1963:149). En dubbelbetydelse som gått förlorad i det hebreiska språket.

I de relaterade verserna märks en klar manlig dominans genom Enkis spridande av sin säd. Men kvinnan var mannen tämligen jämlik att döma av följande rader ur skapelseberättelsen ”Enki och Ninmah drack öl, deras hjärtan blev upprymda och då sa Ninmah till Enki: ”Mannens kropp kan vara antingen god eller dålig och om jag gör ödet gott eller dåligt, beror på vad jag vill”. (ETCSL:1.1.1)

Även om texten behandlar gudavärlden är det mot bakgrund av bland annat hur översteprästinna Enheduana beskriver sin relation till Inana, möjligt att förstå

de beskrivna förhållandena som spegling av jordelivet. (Ytterligare verser ur den sumeriska skapelseberättelsen finns i bilaga 2).

Ordet kärlek på sumeriska härstammar från ett sammansatt verb ”att mäta jorden”, ”att mäta ut en plats” (Kramer:1963:250), vilket indikerar hur starkt förknippat den sumeriska tankevärlden var med kärlek till landet. Sumeriska texter är också fulla med metaforer som beskriver vattnets betydelse för fertilitet och jämför med mannens säd

Father Enki had lifted his eyes across the Euphrates, he stood up full of lust like a rampant bull, lifted his penis, ejaculated and filled the Tigris with flowing water (ETCSL:1.1.3).

Explicit kvinnoförtryck inom monoteismen

Oavsett hur sekulariserade vi anser oss vara, är vi trots allt en produkt av de samhällskoder som format det samhälle vi lever i. Därför väljer jag att jämföra värderingen av kvinnor i det sumeriska samhället med ett urval texter ur religiösa urkunder som varit vägledande inom de monoteistiska trossamfundena, för samhällets behandling av kvinnor de senaste 2.500 åren.

I Bibeln, Nya Testamentet, skriver Paulus:

Liksom överallt i de heligas församlingar skall kvinnorna tala vid sammankomsterna: de har inte lov att tala utan skall underordna sig, som också lagen säger.
Om de vill ha reda på något skall de fråga sina män när de har kommit hem, för det passar sig inte för en kvinna att tala vid sammankomsten (1 Kor 14:33-35).

En attityd som stått sig till våra dagar eftersom alla kristna kyrkor tills helt nyligen stödde den kulturbase-
rade bilden av kvinnan ur juridisk aspekt, som varande underlydande och inkompetent.

Den ortodoxa Judendomen, som den moderna staten Israel gav ”carte blanche” vid självständighetsförklaringen 1948, har i den traditionella bönboken följande tacksägelse för män ”Välsignad är du Gud.... som inte gjorde mig till kvinna” (Lehavin et hatfila - att förstå bönen). Kvinnan ses av den ortodoxa Judendomen som närmast en avelsfabrik för att uppfylla förs-
ta budet (eftersom uppmaningen står först i Bibeln)

Varen fruktsamma och föröken eder, och uppfyllen jorden och läggen den under eder, och råden över fiskarna i havet och över fåglarna under himmelen och

över alla djur som röra sig på jorden”. (1:a Moseboken 1:28, 1917 års översättning).

Kvinnan inom Islam har å ena sidan status som omyndig och å andra sidan roll som begränsas helt och hållet till familjen, som barnaföderska, uppfostrare, dvs traditionsbevarande. Den gifta kvinnans status beror mycket på hennes förmåga att föda barn.

I Koranen, Surah: 4:34 klargörs hur förhållandet mellan man och kvinna bör vara.)

Männen vare kvinnornas föreståndare på grund av det företräde, Gud givit somliga framför andra, och de utgifter av sina ägodelar, som de hava: därför skola ock de rättskaffens kvinnorna vara undergivna och aktsamma om vad som är fördolt, därför att Gud aktar dem. Och vad dem beträffar, av vilka I frukten uppstudsighet, så varnen dem, skiljen dem från bädden och agen dem, men om de då lyda eder, så söken ej sak med dem! Gud är förvisso hög och stor. (Zetterstéen:1979).

9 Den sumeriska kvinnobilden

I den sumeriska poetiska diskursen dominerar emellertid kvinnans röst. Hon artikulerar sitt begär och kräver sexuell tillfredsställelse, medan mannens röst oftast framställs som svar på hennes önskan (Leick:56).

”You are to place your right hand on my genitals while your left hand rests on my head, bringing your mouth close to my mouth, and taking my lips in your mouth: thus you shall take an oath for me. This is the oath of women, my brother of the beautiful eyes” (ETCSL:4.08.02).

”These genitals ... of mine, clothed in beauty like the new crescent moon, this waste land abandoned in the desert, this field of ducks where my ducks sit, this high well-watered field of mine: my own genitals, the maiden's, a well-watered opened-up mound -- who will be their ploughman? My genitals, the lady's, the moist and well-watered ground -- who will put an ox there?”

”Lady, the king shall plough them for you; Dumuzid the king shall plough them for you.”

”Plough in my genitals, man of my heart!” bathed her holy hips, holy, the holy basin (ETCSL:4.08.16).

”A dishonest man chases after women's genitals” (ETCSL:6.1.23).

Läsaren träder i den sumeriska begreppsvärlden in i en samhällsstruktur som totalt kontrasterar vårt västerländska sekulariserade samhälle. Förmodligen är den största skillnaden att människan i den sumeriska kultu-

ren - liksom dess föregångare - levde i nära förhållande till många gudar.

Människan upplevde sig helt underställd gudars godtycke och försökte på alla sätt blidka dem för sin egen och troligtvis sitt samhälles välgång. Vittnesmål om detta finns i översteprästinna Enheduanas öppenhjärtiga beskrivning av sitt personliga förhållande till kärleksgudinnan Inana.

Enheduana erkänns allmänt vara världshistoriens första författare och hennes texter speglar en mycket nära relation, där Enheduana stundtals nästintill totalt identifierar sig med Inana.

Filosofie doktor Roberta Binkley utnämner henne till detta millenniums viktigaste person "lika betydelsefull som Plato och Shakespear" (Binkley:ⁱⁱ).

Enheduana föddes runt 2300 f.kr. och var dotter till Sargon den store, som enade de sumeriska och akkadiska rikena. Hon utsågs av Sargon till översteprästinna i den (maskulina) Nanna-mång gudens tempel i Ur (södra Irak), men kom att hylla kärleksgudinnan Inana som den största och viktigaste guden. Ett tilltag som förmodligen ledde fram till konflikt med andra präster/härskare och som eventuellt orsakade att hon för en tid tvingades bort från Nannatemplet.

Varje tempels översteprästinna representerade det världsliga förbundet med respektive gud och Enheduana borde enligt traditionen varje vår ha genomfört rituellt samlag i templet för att blidka gudarna att föda nytt liv, det vill säga låta grödorna gro och bringa stora skördar. Om dessa traditioner verkligen följdes, i vilken omfattning och för hur länge, råder det oenighet om.

Sexualitet, njutning och andra kroppsliga lustar var naturliga inslag i de första civilisationerna och starkt förknippade med jordens fertilitet.

He copulated with the great hills, he gave the mountain its share. He filled its womb with Summer and Winter, the plenitude and life of the Land. As Enlil copulated with the earth, there was a roar like a bull's (5.3.3).

"By the life's breath of heaven I adjure you. Lie down for me in the marsh, lie down for me in the marsh, that would be joyous." (1.1.1).

På bilden ses hur en man har samlag med en framåtböjd kvinna, som suger öl från ett kärl. Lergodsplattan är

daterad till 1800-talet f.kr och finns i Brittiska Museets ägor. Denna typ av motiv förekom livligt i Mesopotamien och tillsammans med erotisk poesi vittnar dessa om en stark förbindelse mellan sex och alkohol (BM).

Detta kan vara en orsak till hebréernas fördömande cirka 1000 år senare av alkoholförtäring annat än i en klunk vins intagande under shabbatbönen. Muhammed gick ännu längre då han ytterligare 1500 år senare vid Islams introduktion, totalförbjöd alkoholkonsumtion.

Kopplingen mellan jordens fertilitet och sexualitet uttrycks i följande verser

May my beautiful wife, who was born by holy Nisaba, be Ezina, the growing grain, the life of Sumer. When you appear in the furrows like a beautiful young girl, may Iškur, the canal inspector, be your provider, supplying you with water from the ground. The height of the year is marked with your new prime flax and your new prime grain; Enlil and Ninlil procreate them as desired ... In the sleeping quarters, in the flowered bed fragrant like a cedar forest, Enlil made love to his wife and took great pleasure in it ... he gave her the name Nintur, the 'Lady who gives birth', the 'Lady who spreads her knees' (1.2.2).

Erotiskt beskrivande texter är vanliga men det finns också de som innehåller oskuldens klagan

I am unfamiliar with womanly matters, with kissing! I am unfamiliar with sexual intercourse, I am unfamiliar with kissing!" (4.32.f)

I poemet "Sumers glädje" beskrivs den heliga bröl-

lopsriten och explicit själva samlaget

Tenderly he caresses her, murmuring words of love:
 "O my holy jewel! O my wondrous Inanna!"
 After he enters her holy vulva, causing the queen to re-
 joice,
 After he enters her holy vulva, causing Inanna to rejoice,
 Inanna holds him to her and murmurs:
 "O Dumuzi, you are truly my love" (Wolkstein, Kra-
 mer:108).

Inana framställs genomgående i sumeriska texter som kärleksgudinnan fylld av begär och har slående likheter med den indiska gudinnan Kali, som enligt hinduisk tro är den primala kreativa universella energin (hos sumererna kallad "me") som ger kraft åt all gudomlighet. Men olikt Kali porträtteras inte Inana som universums generativa kraft utan som den genererande kraft av upphetsning och sexualitet som alstrar tillväxt och välstånd av alla slag.

"I Mesopotamien var religionens främsta uppgift att säkra livets fortsättning ... Sexualitet blev den främsta metaforen för livets fortsättning och därför var det en del av tempelritualen, gudsmytorna och folkets dagliga liv" (Meador:158).

Inana uppmanade till bestämt och överdrivet sexuellt begär för att alludera den glödande passion som "me" symboliserar. Sexualitet blev i och genom Inana mediet till detta universums kreativa urkraft. "Inana är urtypen för den frigjorda kvinnan ... ambitiös, aggressiv, hämndlysten, men trots allt älskvärd och åtrådd, hon tillät inte någon, vare sig människa eller gud att stå i hennes väg ... Himlen är min, jorden är min - Jag är en krigare." (Kramer:1979:96).

Översteprästinna Enheduana levde i en brytnings-tid mellan en kvinnligt dominerande värld av arkety-piskt feminina krafter (Meador:184) och en framväx-ande manlig arketyrisk kraft grundad på fysisk styrka, kreativitet och framgångsrika erövringståg. Hennes för-härligande av Inana och försök att upphöja henne till den främste guden, bör ses mot denna bakgrund.

Lilith

Enheduanas beskrivningar av Inana låg förmodligen till grund för den dualistiska bild patriarkatet senare skulle använda mot henne (och andra kvinnor) genom att be-skriva kvinnans "mörka sidor" gestaltad genom Lilith.

Hon nämns enbart på två platser i Bibeln. I Job 18:15 "Lilit intar hans hem, svavel sprids över platsen där han bott" och i Jes 34:14 "Det blir ett tillhåll för ökendjur och hyenor, en plats där gastar möts. Där hål-ler också Lilit till och finner en plats att vila". I den hebreiska originalversionen porträtteras dock starkare Liliths rastlöshet då den hebreiska texten direkt översatt lyder "Men där lugnade Lilith ner sig och hittade själv lugnet" אֶת-שֵׁם הַרְגִּיעָה לִילִית, וּמְצָאָהּ לָהּ מְנוּחַ

Att beskriva det mörka och rastlösa skulle visa sig bli den avgörande strategin för att bryta "den i gamla tider speciella status, baserad på en religion i vilken kvinn-lighet var klart definierad och dyrkad och med central roll" (Meador:190).

Patriarkerna kom också att kraftfullt angripa kär-leksgudinnan Inanas tolkning och synbarligen onor-mala sexualitet (Henshaw:284). Inana gav namn och definitioner av annat än heterosexuallitet och identi-fierade könets olika konstitution. "Hon värderar den androgyne på samma sätt som prästinnan, den prosti-tuerade, älskaren och krigaren" (Meador:165).

Jag väljer därför att nu närmare analysera vilket typ av frigjordhet och frispråkighet som rådde i Sumer/Akkad.

Läsaren har redan gjort bekantskap med några valda citat i inledningen av min uppsats där jag ställer sume-risk/akkadiska texter mot monoteistiska. Dessa tillsam-mans med andra genusrelaterade texter från de båda pa-radigmerna, hjälper mig att fastställa den genuskodning som rådde i respektive samhälle ifråga om frigjordhet och frispråkighet.

Ett nyckelord jag valt är "genital" (könsorgan), vilket förekommer 43 gånger i ETCSL och är lika ofta före-kommande som namnet på gudinnan Ninchursanga (starkt förknippad med Enki och Enlil).

I Bibeln förekommer ordet "könsorgan" enbart en gång, nämligen i Hes 23:20 "och hon blev på nytt upp-tänd av begär till sina älskare där, som hade könsorgan som åsnor och sädesflöde som hingstar".

Något frekventare förekommer ordet "sköte" men det stannar ändå vid 17 tillfällen och då nästan uteslu-tande som allegorier som i Ords 27:1 "Beröm dig inte av morgondagen, du vet inte vad den bär i sitt sköte",

vilket är helt i linje med intentionell avsexualisering.

Sköte används som allegori för att beskriva något som föds men används också i nedsättande ordalag som i 4 Mos 5 kap där tre gånger skötet uppges ska "vissna". Enbart i Höga v 7:2 når texten lovordande "Ditt sköte är en kupad skål - må vinet aldrig saknas!

I ETCSLs översättningar glorifieras och lovordas däremot explicit kvinnans genitalier

She praised herself, full of delight at her genitals (ETCSL:1.3.1).

Like her mouth her genitals are sweet, her beer is sweet. Her diluted beer, her beer is sweet -- my Šu-Suen, who pleased me, who pleased me, who delighted me, (ETCSL:2.4.4.1).

Kvinnan beskriver sina stora glädje över skötet och jämför dess smak med munnens och det utspädda ölets sötma. Hon är mycket nöjd över hur Šu-Suen skänker henne njutning.

Ur textanalytiskt perspektiv noterar jag att en tredje person skriver om en kvinnas glädje över sitt sköte och en tredje person även jämför smaken av skötet med munnens och det utspädda ölets sötma. Därefter talar någon i jag-form om hur glad hon är över den njutning Šu-Suen skänker henne.

Utän tvekan beskriver texten någon form av orgasmisk upplevelse. Explicit verkar det handla om oralsex men även om vaginalsex. Speciellt med tanke på andra allegoriska texter om oxen som med plogen plöjer jorden "Mina genitalier, damens, det fuktade och välvattnade landet - vem kommer lägga en oxen där?" (4.08.16). Eller "han grävde ner sin fallos i dikena, stötte sin fallos i vassbäddarna" (1.1.1). "Ploga mina genitalier, mitt hjärtas man!" (4.08.16).

I den följande versen uttrycks innerlig och hjärtlig glädje då flicka blir till kvinna. Då kvinnan känner hur det första sexuella mötet med en man nalkas. Att det är en kvinna som skriver är ställt utom allt tvivel, men är hon bara till glädje för en man? Svaret kommer några verser längre ner, där hon glädjer sig över hans kropp som ska skänka henne ljuvhet.

See now my breasts stand out; see now, hair has grown on my genitals, signifying my progress to the embrace of a man. Let us be very glad! Dance, dance! O Bau, let us be very glad about my genitals! Dance, dance! Later on it will delight him, it will delight him! (ETCSL:4.08.03)... The honey man, the honey man will make me sweet; my lord, the honey man

of a goddess, his mother's favourite, whose hands are honey, whose feet are honey, will make me sweet, whose limbs are honey-sweet, will make me sweet (ETCSL:4.08.05).

Kvinnans fria vilja till sex beskrivs explicit

... of my own free will I shall come to you... Man, let me do the sweetest things to you. My precious sweet, let me bring you honey. In the bedchamber dripping with honey let us enjoy over and over your allure, the sweet thing (ETCSL:2.4.4.2)

I följande text beskriver kvinnan sig som både mottagande och givande. Hon undervisar mannen hur hon vill ha det och belönar honom.

... when he ruffles my pubic hair for me, when he plays with the hair of my head, when he lays his hands on my holy genitals, ... when he treats me tenderly on the bed, then I will too treat my lord tenderly (ETCSL:2.4.2.24).

Oralsex, platån innan kroppen brister ut i orgasm och själva orgasmen beskrivs

... each of them in turn kissing with the tongue, each in turn, then my brother of the beautiful eyes did it fifty times to her, exhaustedly waiting for her, as she trembled underneath him, dumbly silent for him (ETCSL:4.08.04).

Erotisk tillfredsställelse både före och under äktenskapet var brukligt i den sumeriska kulturen (Leick:79).

För sumererna var könsorganen inte bara orsak till glädje och njutning. Enheduana beskriver genitaliernas gudomlighet "bältet av de sju gudomligheternas kraft över hennes genitalier" (1.3.3).

Bältet fick inte utsättas för våldförelse och om det ändå gjordes, som då Inana somnar och blir våldtagen uppväcker det hennes vrede. Inana vilar inte förrän hon låtit tre farsoter drabba landet och förövaren (Shukale-tuda) fått sona sitt brott. Först då återvänder hon tillfredsställd till sitt tempel.

Det symboliska (kanske även fysiska) bältet kan mycket väl vara det som synkretiskt återkommer i den judiske mannens "tzitziat", som han har runt höften och är en påminnelse om att inte vara otrogen. Skillnaden är att det sumeriska bältet framställs som ett enbart kvinnligt attribut, vilket skulle kunna uppfattas som ett bevis på det kvinnliga könets unika status i den sumerisk/akkadiska kulturen (jämför även med senare tiders kyskhetsbälte).

Oavsedd vad, beskriver de citerade texterna en värld som explicit bejakar sexualitet och finner glädje i kvinnor och mäns sexualitet.

Jag kan inte sluta förundra mig över hur människor (speciellt kvinnor) kunde förledas att tro på en samhällskod - förmodligen tagen till sin mest extrema uttrycksform under slutet av 1800-talet i Europa - som berövade kvinnan hennes evolutionära rätt till makt över sin egen kropp.

Jag tolkar sumerernas sexuella frispråkighet och frigjordhet som uttryck för ett evolutionärt otvunget och okonstlat förhållande till kroppens yppersta belönings-system - orgasmen.

Men en tilltagande patriarkal köns makt i Mesopotamien såg kvinnans passionerade sexualitet som en destabiliserande faktor. Den allt mer kuvade kvinnan tvingades efterhand lämna ifrån sig mer och mer av sexuell kontroll över sin egen kropp till män som styrde enligt patriarkala doktriner. Evaniseringen satte fart.

Ett annat bestående intryck från Sumer/Akkad är tempelprostitution, vilket som jag tidigare behandlat, var en fertilitetsrit för att blidka gudarna om god skörd. I templen men även på städernas gator bedrevs både kvinnlig och manlig prostitution.

Tightening their hairgrips for her, male prostitutes parade before her, holy Inana. Their locks of hair at the back are adorned for her with coloured rags (?); they parade before her, holy Inana. Clothed (?) in the leather (?) of divinity, they parade before her, holy Inana. (2.5.3.1).

Oavsett tempel- eller gatuprostitution, manlig eller kvinnlig, verkar prostitution ha varit en viktig del i det sumeriska samhället. Prostitution kom för övrigt på en 25:e plats bland de över 100 definitioner som utgjorde den sumeriska civilisationen - före lag (26), konst (28) och musik (32) (Kramer:1963:116).

Från början ett uttryck för fertilitetsdyrkan skedde det rituella samlaget i templet för att blidka gudarna. Om templet var tillägnat en gudinna skedde samlaget heterosexuellt med en man och vise versa (ibid:141).

Samtidigt eller som följd av tempelprostitution förekom även gatuprostitution. Förmodligen gjordes ingen skillnad på heterosexuell, homosexuell eller transsexuell prostitution eftersom alla sexuella preferenser verkar ha varit väl kända och accepterade.

Genitalier var enligt tidigare citerade texter orsak till "stor glädje" och skänkte "ljuvlighet" till både sumeriska män och kvinnor.

I takt med patriarkatets framväxt avtog gudinnornas betydelse och istället ökade gudarnas dominans i gudavärlden. Med monoteismen slogs gudinnevärlden slutligen i spillror och ersattes av en omnipotent manlig Gud, Yahve (Jehova), i vars namn kvinnans sexualitet och potentiella fruktbarhet kom att kontrolleras genom evanisering.

Orsaken till den hos kvinnor internaliserade skamfyllda och underdåniga positionen, har sitt upphov i historien om Evas synd i Edens lustgård, som den monoteistiska patriarkala köns makt implementerade på sin samtid och som fortfarande lever kvar i våra dagar.

Denna var i sin tur förmodligen ett synkretiskt arv från paradigmskiftesprocessen som började under senare hälften av 2000 f.kr. och kanoniserades ungefär 700 f.kr. (Gamla Testamentet) och som från ungefär 325 e.kr. (kyrkomötet i Nicaea) ytterligare begränsade kvinnors frihet fram till al-Ghazalis vägledande muslimska teologiska texter (runt 1100-talet) som bl. a. hävdar "I sanning är det något perverst med kvinnor" (al-Ghazzali:45-56).

Hela idéen bakom tempelprostitution var då sedan länge glömd och istället utövade männen sin "äganderätt" över kvinnor och tog sig "friheter och rättigheter" som förmodligen aldrig skulle ha accepterats i Sumer.

Med detta vill jag inte ha sagt att allt var bra i det sumerisk/akkadiska imperiet, enbart att kvinno synen var betydligt annorlunda och att "gudsrelaterad behandling" - senare förnedrande benämnd prostitution - erbjöds alla oavsett kön. Problemet uppstod troligen då "gudsrelaterad behandling" upphörde att vara "gudsrelaterad" och bara blev "behandling". Förmodligen då behandlingen förlorade koppling och identifikation med doktrinen om en högre makts blidkande.

10 Början på en ny tid

Enheduana var dotter till Sargon den store (regent 2334–2279 f.kr.) som skapade världens första imperium, då han enade Sumer och det semitiska Akkad (Kramer:1963:59 f). Sargon var akkadier men erkände sin framgång icke-semitiska gudinnan Inana (ibid). Dottern Enheduana beskriver öppenhjärt-

ligt sin position i Ur, en av världens första stadsstater, det vill säga den civilisation sumererna skapade under andra halvan av tredje milleniet f.kr och som blomstrade under hela 2000-talet f.kr. (ibid:289).

Det var där legala dokument om försäljning och tjänster började skrivas samt publicering av speciellt formulerade lagkoder. Det var också där föregångare till det hinduisk-arabiska decimalsystemet kan ha varit i bruk. Krukmakarens hjul, fordonshjulet och segelbåten är förmodligen också sumeriska upptäckter.

Sumeriska arkitekter konstruerade tempel med stenfundament, valv, altare och målade väggar. Teologer skapade de första representationerna av en härskare stående inför sin gud och bedjande för sitt liv (ibid:290).

Sargons hustru födde på 2300-talet en dotter - Enheduana - som erkänns vara den första kända författaren. I öppenhjärliga texter beskrev hon sin samtid. En tid, som det skulle visa sig, utgjorde skiftet mellan pre-patriarkal och patriarkal hegemoni.

Enheduana blev offer för en revolt och förvisades från Nannas tempel i Ur av Lugal-Ane, som ”spelade en roll i den stora revolten mot Naram-Sin” i Uruk (Hallo, van Dijk:1968).

Lugal-Ane var fiende till Sargondynastin och Enheduana beskriver vad som hände:

In connection with the purification rites of holy An, Lugal-Ane has altered everything of his, and has stripped An of the E-ana. He has not stood in awe of the greatest deity. He has turned that temple, whose attractions were inexhaustible, whose beauty was endless, into a destroyed temple. While he entered before me as if he was a partner, really he approached out of envy (4.07.2).

Lugal-Ane såg sig själv som inte längre dominerad av kvinnor och den arketytiska kvinnliga kraften (Meador:184).

Förmodligen var Lugal-Ane - och senare även Sargons sonson Naram-Sin - inspirerade av nordliga beridna stammar från nuvarande Euroasien. Redan 3700 f.kr. men speciellt under Uruks mellersta period 3350-3100 f.kr. fanns förbindelser mellan Mesopotamien och östra Anatolien (nuvarande Turkiet) som bland annat avspeglats i Arslantepes pelarbyggnader, som starkt påminde om Uruks tempel (Anthony:284).

Anthony redogör för hur Euroasiens nordliga stam-

mar under två långa köldperioder (4200-3800 och 2500-2000) drog söderut och hur nya starkt befästa bosättningar växte upp omkring 2100 f.kr. i Ural-Tobol stäpperna och att ”intensifierade strider uppmuntrade taktiska uppfinningar, vars mest betydelsefulla uppfinning var den lätta stridsvagnen” (ibid:391), driven av hästar och med en eller två mans besättning, till skillnad från Mesopotamiens stridsvagnar som var klumpiga och drevs av åsnor.

Att hotet kommer från norr, tas synkretiskt intressant upp senare i bibliska texter, som talar om att väldiga arméer ska anfälla Israel från norr, men att de ska stoppas av Gud vid Harmagedon (egentligen Har Meggido - Meggido berget där enligt Upp. 16:16 det sista slaget ska stå).

Meador beskriver Lugal-Anes agerande som en följd av 500 år av stegrad maskulin ”fallisk makt” (Meador:185 f) möjliggjord genom tillgång till nya vapen av brons, som resulterade i dominans och kreativitet, segervisst framturen genom fysisk styrka (ibid).

Paradigmskiftets slutfas blev märkbar under Sargondynastin då Sargons sonson Naram-Sin deklarerade sig som den erövrande guden, till skillnad från Sargon som under hela sin levnad varit hängiven gudinnan Inana (ibid).

För en allmän analys kring kvinnan före patriarkatet, måste jag av utrymmesskäl referera till min b-uppsats, där jag återger längre sumeriska texter.

Jag väljer att i denna kandidatuppsats gå djupare in i enskilda texter och börjar med en text om vinter och sommar som belyser naturens fertilitets nära relation till människans sexualitet. Texten är utdrag ur vad ETCSL rubricerar som ”Debatten mellan vinter och sommar” och består av totalt 318 rader

He copulated with the great hills, he gave the mountain its share. He filled its womb with Summer and Winter, the plenitude and life of the Land. As Enlil copulated with the earth, there was a roar like a bull's. The hill spent the day at that place and at night she opened her loins. She bore Summer and Winter as smoothly as fine oil. He fed them pure plants on the terraces of the hills like great bulls. He nourished them in the pastures of the hills (12-18) (5.3.3).

Texten berättar om hur guden Enlil rytande som en tjur fyller moder jords sköte. Hur landet föder sommar och vinter så friktionsfritt som den finaste olja möjliggör. Hur han

förser vinter och sommar med renaste växter och näring.

Den narrativa berättelsen är intressant då den framställer det maskulina som både initiativtagare, befruktare och försörjare medan det feminina framställs som passivt och mottagande. Enlils sperma är metafor för det vatten som ger naturen liv.

Debatten kring vinter och sommar kan därför på goda grunder antas vara skriven under stark patriarkal påverkan. Genom de 318 rader långa texten rasar debatten kring vad som är bäst, vinter eller sommar och den slutar med att vintern segrar

In the dispute between Summer and Winter, Winter, the faithful farmer of Enlil, was superior to Summer -- praise be to the Great Mountain, Father Enlil".

I själva verket handlar förmodligen debatten om den inom-patriarkala kampen, gestaltad i tävlingen mellan män om vem som är bäst.

Mycket riktigt följer på raderna 112-120 ett gräl mellan sommar och vinter

Summer, my brother, you should not praise yourself; whatever harvest produce you bring as gifts to the palace has not been made by your toil: you should not brag. As if you were the one who had done the hard work, as if you had done the farming, as if you had taken care of irrigation control during the spring floods, as if you had brought forth the grain in the arable tracts with the dew from heaven -- how much through my toil is it that you enter the palace!

Frågan är om inte debatten också är ett utsökt bevis på urgammal retorisk begåvning? I rad 69 beskrivs "Summer, the heroic son of Enlil" medan ändå vintern till sist avgår med seger "Winter, the faithful farmer of Enlil, was superior to Summer"(318). Enlil sitter orörd kvar och omöjlig att ifrågasätta. Texten framhäver hur kampen stärker broderskap och vänskap

They pour out brotherhood and friendship like best oil. By bringing sweet words to the quarrel (?) they have achieved harmony with each other" (310-315).

I en annan debatt, den mellan hackan och plogen står dispyten dock troligen mellan man och kvinna

Your work is slight but your behaviour is grand. My time of duty is twelve months, but your effective time is four months and your time of absence is eight months -- you are gone for twice as long as you are present" (104-108).

Argumenten kastas fram och tillbaka och i verserna 194-196 avslöjas att hackan är feminin och plogen

(inte oväntat) maskulin

The Hoe having engaged in a dispute with the Plough, the Hoe triumphed over the Plough... praise be to Nisaba" (skrivandets gudinna) ... like a maid-servant, always ready, you will fulfil your task." (193).

Återigen måste det understrykas att texterna förmodligen speglar patriarkatets inbrytning. Texterna ger också fantastiska inblickar i det sumeriska samhället. Bland annat hur städerna ser ut, hur arbetena sköts, vilka yrkesmän och hantverkare som finns, hur bevattning går till, vilka olyckor som drabbar och hur exempelvis arbetet på fälten går till "sex oxar och fyra personer för att ploga" (80-90).

Jag ska nu fortsätta med kärleksgudinnan Inana och min källa är Enheduana. Hon skriver i jag-form och förekommer i texterna åtta gånger med sitt namn.

"Min kung, något har skapats som aldrig skapats tidigare" utbrister hon i ETCSL:4.80.1. Förmodligen har hon fog för vad hon säger, för historien vet ingen tidigare namngiven författare. Dotter till kung Sargon den store och översteprästinna i Nanna templet i Ur, tillägnar hon huvuddelen av sitt skrivande gudinnan Inana, bland annat tre poem, under hennes närmare 40 år i Nanna-templet. Hon var verksam runt slutet av 2300 och början av 2200 f.kr. det vill säga runt 200 år efter de första litterära verken skapades ur den första primitiva kilskriften, vilken saknade interpersonell struktur.

Enheduana var av semitiskt ursprung men valde sumeriska Inana som gudinna och inte semitiska benämningen Ishtar på kärlekens och krigets gudinna. Kanske som ett arv från hennes semitiska fader, Sargon den store, eller i protest mot patriarkatets framväxt?

Enligt en gudaordning från c:a 2500 f.kr. var Inana tredje gud, efter Anu och Enlil (Collins:106). Hon avbildas möjligen piktografiskt för första gången c:a 3200 f.kr. (Collins:107).

I t.4.07.2 utmanar Enheduana allt och alla genom att upphöja Inana till den största guden:

ETCSL

...Your holy command has been spoken over the city which has not declared "The foreign lands are yours!", wherever they have not declared "It is your own father's!"; and it is brought back under your

feet. Responsible care is removed from its sheepfolds. Its woman no longer speaks affectionately with her husband; at dead of night she no longer takes counsel with him, and she no longer reveals to him the pure thoughts of her heart. Impetuous wild cow, great daughter of Suen, lady greater than An, who can take anything from your province? (42-59)

Great queen of queens, issue of a holy womb for righteous divine powers, greater than your own mother, wise and sage, lady of all the foreign lands, life-force of the teeming people: I will recite your holy song! True goddess fit for divine powers, your splendid utterances are magnificent. Deep-hearted, good woman with a radiant heart, I will enumerate holy divine powers for you! (60-65).

Enheduana skriver om hur allt land som inte är Inanas faders (An) ska bli hennes och det ska läggas tillbaka vid hennes fötter. (Kanske drömmer Enheduana om att också bli större än sin fader?) Enheduana liknar de främmande länderna vid fårfallor vars skydd kommer tas bort. Om inte direktiven efterlevs kommer *landets* kvinna inte längre prata ömt med *sin* man. Hon kommer inte heller fråga honom till råds mitt i natten (då hon fastnat i grubblerier eller i problem?) och hon kommer inte längre avslöja för honom sitt hjärtas rena tankar.

I denna text har jag problem med "lands" (landets) kvinna. Menar Enheduana att varje land styrdes av ett par och om mannen inte löd sin kvinna skulle hon inte längre anförtro sig åt honom och dessutom dölja sina innerliga tankar?

I så fall kan det vara bevis på kvinnans avgörande beslutande roll i dåtidens regentkonstellation och även indikation på den feminina kraftens betydelse i dåtidens parförhållande. Men också kanske världshistoriens första explicita uttryck av särartsfeminism om osynliga band mellan alla kvinnor.

Innan jag går vidare vill jag ta upp en äldre översättning från 1976 av Hallo/Edzard, som påtagligt visar på problemen vid översättning från sumeriska till engelska. Därefter följer en ingående analys av de

båda texterna; ETCSL: t.4.07.2 (42-59) och Hallo/Edzard:1976;47, n. 190.

Hallo

Because the city has not declared "The land is yours,"
Because they have not declared "It is your father's,
your begetter's," You have spoken your holy com-
mand, have verily turned it back from your path,
Have verily removed your foot from out of its byre.
([line] 55) Its woman no longer speaks of love with
her husband. At night they no longer have intercour-
se. She no longer reveals to him her inmost treasures.
Impetuous wild cow, great daughter of Suen, Lady su-
preme over An, who has (ever) denied (you) homage?

I båda översättningarna talar Enheduana personligen till Inana och i ETCSLs text understryks att det handlar om utländska (foreign) länder medan Hallo har enbart landet (the land) som staden (bådas översättning) inte har deklarerat tillhörande Inanas faders (ETCSL) medan Hallo har Inanas faders, din/erat upphov.

Meningen därefter illustrerar vad ETCSLs anmärkningar menar med svårigheten att översätta ord för ord, rad för rad (bil. 1). ETCSL väljer den kontextuella översättningen och har "Your holy command has been spoken" i textens inledning, medan Hallo väljer att ha den i mitten av textstycket. Därpå följande två satser är dock helt olika översatta/tolkade, "and is brought back under your feet. Responsible care is removed from its sheepfolds" (ETCSL) och "have verily removed your foot from out of its byre" (Hallo).

ETCSLs översättning blir på svenska "och är tagit tillbaka under dina fötter. Ansvarsfull omsorg kommer tas bort från deras fårfallor" bör förmodligen förstås som att (länderna) ska återbördas under Inanas beskydd [om inte] kommer den ansvarsfulla omsorgen tas bort från fårfallorna (städerna). I ETCSLs översättning understykes därmed att länderna varit i Inanas eller hennes faders ägo och att ländernas invånare betecknas som inneslutna får.

Hallo däremot har "have verily turned it back from

⁵ Patrilineärt samhällssystem betydde enbart att i första hand manlig arvsrätt tillämpades. Ordet för moder (ama) förekommer 531 gånger och för fader (a-a 453, ab-ba 43 och ad-da 70 =) 566 gånger, vilket ger tydlig indikation på texternas uttalade balans mellan könen. Däremot förekommer ordet för kvinna 234 gånger betydligt frekventare än ordet för man 82 gånger. Intressant notera är också att sumerernas populära inneställe, världshuset (som enligt talesättet 6.1.02 inte ens kungens dot-

ter kunde undvika), förmodligen oftast var i kvinnlig ägo (en av dem blev till och med kung (2.1.1)). Ordet för specifikt kvinnlig egendom förekommer 41 gånger. Intressant är att modersbegreppet förekommer nästan lika ofta (384) som fadersbegreppet (400) i de samlade texterna. Urmodern benämns Namma (6) och hon "födde de gamla gudarna" inklusive Enki (454) som i ETCSL:1.1.2 beskrivs som "me". Någon namngiven urfader namnges inte, enbart urherre(ar) (eng. lord).

your path, Have verily removed your foot from out of its bye”, d.v.s ”har sannerligen avvikit från din väg, har sannerligen tagit bort din fot från lagården”. Hallos översättning är betydlig svårare att förstå innebörden av men borde kunna förstås som ”har sannerligen avvikit från din väg, har sannerligen avlägsnat sig från ditt inflytande”.

Båda översättningarna utgår från metaforer hämtade från jordbrukets vokabulär för att beskriva samhällsliga skeenden, men ETCSLs översättning kan upplevas som mera exakt (människor som får), att en stad ska erkänna Inanas och hennes faders suveränitet över alla länder och att de båda tidigare har visat ansvar och omsorg om länderna. ETCSLs översättning tyder på en process som är på gång, kanske uppror från en närliggande stad? Den exakta ord-för-ord översättningen fungerar alltså inte utan måste sättas in i sitt kontextuella sammanhang.

Vi går vidare i texten.

Nu kommer kanske en ledtråd till vad som är på gång i det sumeriska samhället? ETCSLs översätter ”Its woman no longer speaks affectionately with her husband; at dead of night she no longer takes counsel with him, and she no longer reveals to him the pure thoughts of her heart”. I svensk översättning ”Dess kvinna pratar inte längre ömt med sin make; mitt i natten anförtror hon sig inte längre till honom och hon avslöjar inte sitt hjärtas innersta tankar”. D.v.s. den andra stadens kvinna kommer inte visa ömhet, förtroende och inte heller avslöja sina innersta tankar för sin man om han inte erkänner Inanas och hennes faders suveränitet över alla länder.

Hallo preciserar det ytterligare ”Its woman no longer speaks of love with her husband. At night they no longer have intercourse. She no longer reveals to him her inmost treasures”. I svensk översättning ”Dess kvinna talar inte längre om kärlek med sin man. På nätterna har de inte samlag. Hon avslöjar inte längre sina innersta skatter för honom”. Det vill säga ”Den andra stadens kvinna talar inte längre om kärlek med sin man. Hon vägrar honom samlag och tillåter inte honom mer njuta av hennes mest värdefulla egenskaper, om inte mannen erkänner Inanas och hennes faders suveränitet

och upphov till alla länder”.

Båda översättningarna ställer i utfästelse totalt kvinnligt fjärmande från mannen om han inte erkänner den ditills rådande samhällsordningen⁴.

Jag tolkar texten som uttryck för ett hot, en ny influens som nått Sumer och Enheduana fattar skrivdönet och redogör för vad som varit och vad som komma skall, om den revolterande staden inte åter erkänner Inanas och hennes faders suveränitet.

Hennes förståelse av speciella relationer mellan kvinnor och uppmaning till fjärmande från män, kan uppfattas som historiens första uttryck av särartsfeminism men också om vetenskap? Att universell systemrelation finns? Finns det motsvarande broderrelation? En feminin konstitution som förmodligen satts på prov och därav funnits existerande och som Enheduana drar fram som vapen mot ett reelt hot.

Vad är det då som hotar?

Patriarkatet - en ny genusordning i vilka kvinnor är underordnade män, och i konflikt med ditills rådande fertilitetsdyrkan, har från norr sedan det fjärde milleniet f.kr. trängt allt längre söderut och motsättningarna ökar under Enheduanas livstid.

Nordliga hästburna stammar som från Euroasien började röra sig söderut under speciellt två köldperioder (4200-3800 och 2500-2000) (Anthony:258, 389) hade med svärdets hjälp nått ära och berömmelse. Mannens evolutionärt större styrka hade firat framgångar på den euroasiatiska stäppen och kontakten med Mesopotamien blev naturlig genom bland annat de nordmesopotamiska befolkningskoncentrationerna kring Tell Brak och Hamoukar. I Brak har bland annat Joan Oates, Augusta McMahon, Philip Karsgaard, Salam Al Qunta and Jason Ur (Antiquity;2007;585-600) under utgrävningar 2006 funnit ett 300ha stort stadsliknande kulturlager från fjärde och tredje milleniet f.kr., som helt kullkastar tidigare teorier om att bara den södra delen av Mesopotamien skulle utgöra civilisationens vagga.

Enheduana levde i en tid mellan två andra betydande kungar som båda efterlämnat lagtexter; Urukagina (c:a 2360 f.kr.) och Ur-Namma (c:a 2100 f.kr.).

Urukagina vände sig mot maktmissbruk och refor-

merade de sumeriska stadsstaternas lagar. Ur-Namma inledde Urs tredje dynasty och har gått till historien som krigarkungen. Ur-Nammass fjärde lag är en indikation på att paradigmskiftet redan skett före c:a 2100 f.kr. och att den maskulina könsmakten var ute efter att misskreditera kvinnans konstitution. (Jämförelse med andra lagar i bilaga 4).

If the wife of a man, by resort to her charms, enticed a(nother) man, so that he slept with her, he! (i.e., the husband) shall slay that woman, but that man (lit. "male") shall be set free (Finkelstein:68).

Ur-Nammass son Šulgi understryker också att han är manlighetens gud (mer om Šulgi i bil 5).

I am Šulgi, god of manliness, the foremost of the troops (ETCSL: 2.4.2.02).

Att det sumeriska samhällets tidiga genuskonstitution var annorlunda påvisar även Kramer i boken "Sumerians" där han översätter en patriarkalt konstituerad text om att kvinnor tidigare brukade ha två äkta män, men att lagen ändrats och att de som trotsade lagen skulle stenas.

The women of former days used to take two husbands, (but) the women of today (if they attempted this) were stoned with stones (upon which was inscribed their evil) intent (Kramer:1963:322).

Att brytningen med det jämlika samhället och efterföljande manlig könsdominans skedde århundradena före milleniumskiftet 2000 f.kr. bekräftas också av att det bland de då ungefär 500 namngivna skrivarna återfinns enbart en kvinna (ibid:231).

Det sumeriska samhället var förmodligen patrilineärt redan under Gilgamesh tid (runt 2700 f.kr), men mödernet nämns först, vilket kraftigt kontrasterar senare texter

... the maternal and paternal ancestors of Enlil i (ETCSL:1.8.1.3).

Gilgamesh pappa, Lugalbanda, skaldar om det patrilineära⁵

Your grandfather, the prince of all patrimonies, placed heaven in your hand, set earth at your feet (1.8.2.2).

I en hymn till Išme-Dagan (sumerisk regent 1781-1741 f.kr.) verkar den patriarkala hegemonin vara säkerställd

That fathers should be feared and mothers respected, that sons should pay heed to the words of their fathers, and that mercy, compassion and pity should be shown, that one should provide even one's paternal grandparents with food and drink (ETCSL: 2.5.4.a).

Enheduana levde alltså i en brytningstid och blev utkörd ur Nanna templet av rebellen Lugal-Ane, men blev återinsatt med hjälp av gudinnan Inana (Collins:111).

In connection with the purification rites of holy An, Lugal-Ane has altered everything of his, and has stripped An of the E-ana. He has not stood in awe of the greatest deity. He has turned that temple, whose attractions were inexhaustible, whose beauty was endless, into a destroyed temple. While he entered before me as if he was a partner, really he approached out of envy (ETCSL:4.07.2).

Det förefaller som om Enheduana lurats av Lugal-Ane och att hon inte i tid uppträckt att han inte var den partner hon först trodde honom var, utan att han handlade i avund och upproriskhet mot den rådande ordningen.

Enheduana uttrycker i de följande raderna sin desperation och vädjar till Inana, samtidigt som hon undgör sig över att Nanna inte gjort tillräckligt, som om hon haft en konversation med månguden Nanna:

My good divine wild cow, drive out the man, capture the man! In the place of divine encouragement, what is my standing now? May An extradite the land which is a malevolent rebel against your Nanna! May An smash that city! May Enlil curse it! May its plaintive child not be placated by his mother! Lady, with the laments begun, may your ship of lamentation be abandoned in hostile territory. Must I die because of my holy songs? My Nanna has paid no heed to me. He has destroyed me utterly in renegade territory. Ašimbabbar has certainly not pronounced a verdict on me. What is it to me if he has pronounced it? What is it to me if he has not pronounced it? He stood there in triumph and drove me out of the temple. He made me fly like a swallow from the window; I have exhausted my life-strength. He made me walk through the thorn bushes of the mountains. He stripped me of the rightful crown of the en priestess. He gave me a knife and dagger, saying to me "These are appropriate ornaments for you." (ibid).

Most precious lady, beloved by An, your holy heart is great; may it be assuaged on my behalf! Beloved spouse of Ušumgal-ana, you are the great lady of the horizon and zenith of the heavens. The Anuna have submitted to you. From birth you were the junior queen: how supreme you are now over the Anuna, the great gods! The Anuna kiss the ground with their lips before you. But my own trial is not yet concluded, although a hostile verdict encloses me as if it were my own verdict. I did not reach out my hands to the flowered bed. I did not reveal the pronouncements of Ningal to anybody. My lady beloved of An, may your heart be calmed towards me, the brilliant en priestess of Nanna! (ibid).

It must be known! It must be known! Nanna has

not yet spoken out! He has said, "He is yours!" Be it known that you are lofty as the heavens! Be it known that you are broad as the earth! Be it known that you destroy the rebel lands! Be it known that you roar at the foreign lands! Be it known that you crush heads! Be it known that you devour corpses like a dog! Be it known that your gaze is terrible! Be it known that you lift your terrible gaze! Be it known that you have flashing eyes! Be it known that you are unshakeable and unyielding! Be it known that you always stand triumphant! That Nanna has not yet spoken out, and that he has said "He is yours!" has made you greater, my lady; you have become the greatest! My lady beloved by An, I shall tell of all your rages! I have heaped up the coals in the censer, and prepared the purification rites. The E-šdam-kug shrine awaits you. Might your heart not be appeased towards me? (ibid).

En fråga jag ställer mig är hur Enheduana kunde uppleva sig ha en så nära relation till gudavärlden? Vad möjliggjorde uppfattningen att hon verkligen stod i direktkontakt med gudarna?

Hon beskriver sin egen rättegång på ett sätt som kan uppfattas som en direkt sammanblandning mellan den världsliga Enheduana och gudinnan Inana. Som om de var samma person eller att hon ser sig själv som Inanas lydiga verktyg

But my own trial is not yet concluded, although a hostile verdict encloses me as if it were my own verdict.

I följande mening tycks hon mena att hon inte använde sig av alla argument

I did not reach out my hands to the flowered bed.

För att hon inte ville avslöja till någon

I did not reveal the pronouncements of Ningal to anybody.

Enheduana slutar med att vädja till Inanas (hjärtas) känslor och betecknar sig själv som brilliant översteprästinna

My lady beloved of An, may your heart be calmed towards me, the brilliant en priestess of Nanna!

Intressant är att hon vädjar till Inanas hjärta. Vad visste sumererna om hjärtats funktion? Kan det vara så att vår uppfattning om hjärtats symbolvärde för känsla, värme och kärlek har sitt ursprung i den sumeriska kulturen (som kanske övertog den från tidigare kultur(er))? Eller är det ett resultat av translitterering och översättning?

Ordet för hjärta på sumeriska "šag" (uttalas Shag) förekommer 29 gånger och är också ofta relaterat till gudanamn eller högtravande språk (43 förekomster) vilket

tyder på att hjärtats symbolvärde redan på sumerernas tid var (er)känt.

Hennes lovsjungande fortsätter trots, eller kanske just beroende på att hon fortfarande lider, som i

My body has experienced your great punishment.
Bitter lament keeps me awake with anxiety
(ETCSL:4.07.3).

Att hon verkligen talar i egen sak framgår av hennes slutord

May your heart be restored for my sake!" (ibid).

Som om Inana varit hjärtlös mot Enheduana och inte agerat då hon fördrevs från Nanna-templet. Kan man uttrycka en närhet mycket närmare än så? Kan texterna i själva verket ha inspirerat berättelserna kring monoteismens förgrundsgestalter från Abraham, Mose, Jesus till Muhammed, då de talar med sin Gud?

Senare finns rader som ger intrycket av att någon annan åkallar Enheduana och att hon därmed upplyfts till gudavärlden

May my En-hedu-ana excel even An" (11-22) och
"may Ningal, my En-hedu-ana, restore your
..... Nanna" (ETCSL:4.13.03).

Att på detta sätt sammanlänka Enheduana med gudavärldens An, Ningal och Nanna stöder ytterligare teorin om synkretism med hur judendomen, kristendomen och islam senare glorifiera(de)r sina gudsmän.

Enheduanas sändarorientering är mot bakgrund av tecknens väg från lertavlor till denna uppsats i sanning komplex, men hennes ideationalitet framstår framför allt i ETCSLs texter som tämligen entydig. Hon "avgudar" Inana och ser henne som främsta bundsförvant. Svårigheter uppstår däremot i mottagande av symbolvärdet i olika uttryck och allegorier. Ett arbete som ETCSLs team efter närmare 10 års hårt arbete lämnat till världen. Vilket beroende på sumeriska språket, placerar oss i händerna på ETCSL och medarbetarnas tolkning av texternas sakframställan. Vår tolkningscirkel begränsas alltså till det spelrum som ETCSL genom översättning tillåter.

Som dock framgått, har ETCSLs översättning skingrat en del tidigare oklarheter. Sumerernas och kanske framför allt Enheduanas världsbild framstår klarare. Personligen fascineras jag framför allt av att hon hade lyckan att födas i en brytningstid och med en enastående begåvning

lyckades artikulera tankar om samtiden.

I kraft av sin position som översteprästinna måste vi beakta Enheduanas auktoritet och jag sökte genom Bibeln för att finna en motsvarande kvinnlig auktoritet tala till eller bli tilltalad av Gud. Föga överraskande fann jag ingen. Jag väljer därför att jämföra med en annan auktoritet som talade med Gud - Mose.

I 2 Mos 16:4 läser vi hur Gud talar till Mose:

Då sade Herren till Mose: ”Jag skall låta det regna mat till er från himlen, så att folket varje dag kan gå ut och samla så mycket de behöver. Då kan jag sätta dem på prov och se om de rättar sig efter mina anvisningar eller inte”.

Genomgående för Bibelns relaterade Gudsord är att de uttalas från Gud till människa. Envägskommunikation med klar avsändare, mottagare och sakframställan.

Tolkningscirkeln begränsas till innebörder och inte som i de sumeriska texterna innebörder och symbolvärden. Symboler och uttrycksbetydelser var allmänt kända för monoteistiska skriftlärdade och tolka(de)s genom rabbiner, präster och imamer till folken.

I 2 Mos 16:11-12 fortsätter Gud tala till Mose:

Herren talade till Mose: ”Jag har hört israeliternas knot. Säg till dem: Mellan skymning och mörker skall ni få kött att äta, och i morgon bitti skall ni få så mycket bröd ni behöver. Då skall ni inse att jag är Herren, er Gud.”

2 Mos 16:28-29. Då sade Herren till Mose: ”Hur länge skall ni vägra att hålla mina bud och befallningar? Tänk på att det är Herren som har gett er sabbaten - därför ger han er den sjätte dagen mat för två dagar. Alla skall hålla sig i stillhet och ingen får gå hemifrån på den sjunde dagen.

Däremot kommunicerar Jesus med kvinnor som i Matt 9:22 och 15:28, vilket förmodligen var en avgörande orsak till varför kvinnor öppnade sina hem för den nya läran (se vidare kapitel 15 *Kvinna i tidig Kristendom* i den fulla versionen av uppsatsen på www.numen.com/evan)

Jesus vände sig om och fick se henne och sade: ”Var inte orolig, min dotter. Din tro har hjälpt dig.” Och från det ögonblicket var hon frisk.

Då sade Jesus till henne: ”Kvinna, din tro är stark, det skall bli som du vill.” Och från den stunden var hennes dotter frisk.

Den patriarkalt kanoniserade monoteismen lyckades med konststycket att vända på genusordningen. I deras version av skapelsen existerar inte urmodern utan kvinnan skapas av mannen. Kvinnan beskrivs istället som

syndfull genom Evas tilltag i Edens lustgård där hon lurar Adam att äta av kunskapens träd. Därför ska alla kvinnor tvingas till underdånighet och leva i skam.

Kvinnans behov av sexuell utlevelse är också syndigt och uppges vara ett uttryck för hennes mörka lilitiska karaktär, som står i förbindelse med djävulens köttliga lustar.

Det skulle vara ytterst intressant att jämföra forntida hebreiska och arameiska översättningar med sumeriska forntida kilskrifter, men tyvärr har några sådana aldrig hittats eller som Prof. Wayne Horowitz vid Hebreiska Universitet i Jerusalem i ett mejl till mig understryker ”om det nu överhuvudtaget funnits några” (2008-06-15).

Däremot finns det parallella skildringar som påminner om journalistisk-synkretiska omskrivningar. Någon ”rättfärdig gudsmän” (för det är de segrande männen berättelser) kommer i kontakt med sumeriska berättelser och skriver om texten för att passa en synkretiskt bunden ny version - låt oss kalla den Torah eller Bibelns Gamla Testament - och så blir exempelvis Gilgamesh syndaflovsberättelse väldigt lik Bibelns.

Likadant är det med nya testamentets evangelieskildringar. Ingen av ”reportrarna” levde under Jesu tid utan använde sig av tidigare källor och intervjuade människor som hade intressanta iakttagelser och/eller funderingar.

Resultatet blev bland annat fyra evangelier som vid det första kyrkomötet i Nicaea år 325 kanoniserades. Men Jesus själv, liksom tidigare Mose och ännu tidigare Abraham, som levde minst 400 år senare än Enheduana (om Abraham verkligen har levt och inte i själva verket är en fusion av olika historiska personer), efterlämnade inga egna skrifter eller berättelser. Vilket kan tyckas märkligt mot bakgrund av att Enheduana efterlämnat så mycket och själv identifierat sig med namn på lertavlor.

Förtryckets väg

Som framgått av titelbladets baksida började demoniseringen av kvinnan före monoteismens födelse. Omslagets lertavla skapades ungefär 400 år efter Enheduanas död och visar Inana naken och med svällande bröst men med bibehållna insignier.

Enheduanas egna texter kopierades i ytterligare fem hundra år, och efter tusentals år av evanisering grävdes de fram av arkeologer som spred kunskapen om att det funnits ett annorlunda samhälle som värnat lika respekt för män och kvinnor.

”Kvinnor fick äga land, trädgårdar, slavar och silver. Det är ställt utom allt tvivel att kvinnor hade samma legala rättigheter som män, och att de kunde gå till domstol för att försvara sig. De kunde uppenbarligen handla oberoende, köpa och sälja hus, och agera som garant för annan person” (Reade:1991).

Runt 1100 f.kr. befästs i Enuma Elish kvinnoförtrycket
The neck of Tiamat [who is a woman] shalt thou
swiftly trample under foot. ... rejoice and be glad
(Sacred texts:enuma.htm).

Enuma Elish är en skapelseberättelse som uppvisar mycket stora likheter med Bibelns skapelseberättelse.

Den hegemoniska patriarkala könsmakten manifesterades i både de grekiska och romerska kulturerna genom att kvinnor beskrevs som passiva och motagande medan män beskrevs som aktiva och kreativa.

Kvinnor jämfördes med jorden som mottagare medan män som himmeln. Ett synkretiskt arv från den sumeriska kulturen (ETCSL:1.1.1).

Aristoteles menade att ”det manliga och kvinnliga är utmärkande genom en viss förmåga och oförmåga” (Aristoteles:732A) och läkarna Galen och Soranus som båda var verksamma under 100-talet beskrev vaginan som en inverterad penis (Laqueuer:26).

Den stora skillnaden var att under 2000 år lyckades patriarkatet skyldiggöra kvinnor och beskriva feminina genitalier som en ofullständig kopia av det fullständiga manliga organet och få både män och kvinnor att tro på det.

Gideon Kressel skriver i ”Shame and Gender” att ”det psykologiska tillstånd som producerats genom internalisering av kvinnlig skam samt genom kvinnors och flickors socialisering till feminin identitet uttrycks i deras känslor av timid förlägenhet, bävan, blyghet och passivitet” (Kressel:34)

Detta hängde intimt samman med kvinnors sexualitet och bibehållen kyskhet, som var ”en passiv form av heder som skulle försvaras ... Om en kvinna begränsade

sin aktivitet till hushållet, kunde hon försvara sitt sexuella rykte. Om hon deltog i det offentliga livet, kunde hon bli anklagad för okyskhet, av att ’springa omkring’” (Torjesen:211).

Med Judendomens tacksägelsebön om att inte vara skapt som kvinna, Kristendomens dekret (ytterligare 700 år senare) att kvinnan ska tåga i församlingen och muslimens rätt (ytterligare 500 år senare) att slå sin kvinna, cementerades dock för lång tid uppfattningen om den feminina varelsens sekundära status. Total evanisering var uppnådd.

Hur den universella spridningen gick till, faller utanför denna uppsats ämne, men en kvalificerad gissning är att idéerna spreds via erövringståg och karavanvägar.

Däremot har jag med några enkla exempel illustrera hur polyteism och monoteism är relaterade till varandra och den oerhörda makt religionen har även i vår tid.

För detta har den synkretiska processen stor betydelse. Den sumeriska skapelseberättelsen bestämde grundredienserna i den ”gudomliga soppan”. Där fanns trädet ”Huluppu” som i Bibeln blir kunskapens träd, vid dess fot ormen och i dess stam tjänstekvinnan/vålnaden Lil (Lilith). Jämför med bland annat 1 Mos 3:1 ”Ormen var listigast av alla vilda djur som Herren Gud hade gjort. Den frågade kvinnan: ”Har Gud verkligen sagt att ni inte får äta av något träd i trädgården?”

I detta sammanhang bör också nämnas historien kring Sargon den store som enligt skrifterna övergavs av sin mamma, då hon placerade honom i en korg på floden och hur han togs om hand av en trädgårdsman. Att jämföra med historien om den bibliska Mose, som även han övergavs, lades i en korg på floden och uppfostrades av adoptivföräldrar (2 Mos 2:3-9).

I den sumeriska skapelseberättelsen finns även Usimu - guden med två ansikten - som har klara likheter med berättelser i Zohar (en serie bibelutläggningar över de fem Moseböckerna) som delar sig och från Adam skapar Eva. “Gud sade: ‘Låt jorden bringa fram en levande själ (1. Mos 1:24) ... som på så sätt blev komplett med två sidor ... Gud sågade mannen i två delar och utrustade det feminina och gav henne till honom likt en brud till sänghimmeln” (Zohar III 19a). Att jämföra med 1 Mos

2:21-22 ” Då försänkte Herren Gud mannen i dvala, och när han sov tog Gud ett av hans revben och fyllde igen hålet med kött. Av revbenet som han hade tagit från mannen byggde Herren Gud en kvinna och förde fram henne till mannen”.

Zohar följde Bibelns text men Jehoshua (Alpha Beta) Ben Sira tillät förklarande utsvävningar som baserades på tolkningar av enskilda hebreiska ord och uttryck samt dess inbördes sammanhang, vilket kräver stor kunskap i hebreiska språket och dess betydelsebärande tecken. Alla bokstäver betyder något och har även numerisk betydelse.

Redan baserat på ovan enkla exempel kan man på goda grunder anta att monoteismens patriarker hade god kunskap om den sumerisk/akkadiska kulturen och Sargondynastin samt att de noga aktade sig för att tillföra nya ingredienser i den ”gudomliga soppan”. Istället ändrades namn, attribut, dignitet och betydelser, på samma sätt som Kristendom och Islam gick till väga för att profilera sin version som den rätta ”anrättningen”.

Med monoteismen skedde en omtolkning av människans förhållande till gudavärlden. Från att tidigare under polyteismen erkänt sig utsatta för gudars godtycke, ansågs människan genom monoteismen vara Guds budbärare. På detta sätt kunde religionsivrare framgent framställa sig som agerande utifrån gudomligt dekret. I klartext uttryckt att Gud verkligen skapat kvinnan av mannen, att kvinnan ska hålla tyst i församlingen, att manen fick slå henne och att mannen ska vara tacksam att inte ha skapats som kvinna.

Guds ord förmedlas till människan genom speciellt utsedda eller självpåtagna Gudstolkare, som får (och tog/tar sig) rätten att döma mellan liv och död. Detta är grundbulten i religiös fundamentalism och patriarkal genusordning.

En av de tidiga kyrkofäderna⁶, Konstantinopels biskop Johannes Krysostomos sa i början av 400-talet att ”kvinna undervisade en gång och ruinerade allt. På grund av detta,... låt inte henne undervisa ... Och det gäller absolut dem [alla], för könet är svagt och ombytligt” (Christian Classics).

Krysostomos syftade på att det var kvinnan (Eva) som i lustgården talade om för Adam att de skulle smaka frukten av kunskapens träd. Det är kvinnan som lett mannen i synd. Därför är alla kvinnor dömda (inte bara Eva) och kan bara få upprättelse genom att föda barn (ibid).

Patriarkerna insåg att för att nå framgång med evaniseringen, måste de nedgöra kvinnan och fann i beskrivning av Lil, det väsen som avgjorde slaget om herraväldet. Lil porträtterades i den sumeriska gudavärlden enbart som en dunkel tjänstekvinna/vålnad, men blev i patriarkernas tappning omdöpt till Lilith och anklagades för att vara upprorisk och bland annat skyldig till både mäns och kvinnors våta drömmar.

”Lil” betyder på sumeriska ”vind, luft, ande” och Kramer hävdar att det närmast ska ses som ett uttryck för rörelse och expansion och motsvaras därför grovt av vårt ”atmosfär” (Kramer:1963:113). Sammansatt med ”En” som betyder ”översta/högsta” - likt den i efterhand alltmer framträdande och till slut högste guden En-lil - ges ”Lil” en framträdande roll av universell energi. En kraft som genomsyrar allt och antar olika gestaltningar.

Monoteistiska patriarker utnämnde Lilith till Adams första fru och konstruerade en historia baserad på den sumeriska kulturens fertilitetsdyrkan och sexuella frigjordhet, med bland annat tempelprostitution och rituella samlag.

Lilith blev symbolen för kvinnans sexuella kraft och enligt patriarkerna ville hon inte underordna sig Adam. Hon till och med krävde att fysiskt få rida hans fallos vilket resulterade i att Adam försköt henne. Men längtan efter en kvinna blev ändå för stor för Adam och han bad därför Gud om hjälp att försöka övertala Lilith att foga sig och komma tillbaka till honom. Gud skickade då tre manliga änglar till Liliths grotta vid Röda havet, dit hon tagit sin tillflykt. Hon upprepade dock sina krav för att komma tillbaka. Krav som Gud inte kunde acceptera. Istället skapade Gud då från Adams revben den underdåniga och lydiga Eva till mannens behag (Alef Bet ben Sira).

Patriarkerna lyckades på detta sätt till och med om-

⁶ Kyrkofäder är benämning på de tidiga kristna författare som anses särskilt förmedla kyrkans tradition (<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/>)

kullkasta naturens grundprocess om att enbart bärare av ägg kan befruktas och utveckla liv. De lyckades sälja in idén, med hänvisning att den kom direkt från Gud, att inte bara kvinnan utan även mannens kropp kunde skapa en ny människa.

Som tidigare framhållits var folk benägna att tro på alla idéer som uppstod komma direkt från Gud.

Med vår tideräknings början fanns redan ett grundmurat kvinnoförtryck, baserat på hegemoniska patriarkala normer, vilket under de första kristna kyrkofäderna och senare under Islam förstärktes och konstituerade inom monoteismen ett unisont fördömande av den kvinnliga kärleksfulla passionen och sexuella njutningen.

Inom Kristendomen hyllades asketism medan inom Islam rekommenderades månggifte för att stilla mannens sexuella begär

It is preferable for a person with temperament so overcome by desire that one woman cannot curb it to have more than one woman, up to four. For God will grant him love and mercy, and will appease his heart by them [women]; if not, replacing them is recommended ... No matter how well known the inducement, the cure should be in proportion to the ailment; for the aim is tranquilizing one's self, and therefore this must be taken into consideration in deciding how many wives one should have. (Al-Ghazali: Etiquette of Marriage).

Alla tre religionerna följer budordet ”att uppfylla jorden” och mannens ejakulationsbehov. Då motsvarande orgasmiskt tillstånd inte krävs för att befrukta kvinnans ägg, kan på goda grunder antas att könsstympning iscensattes för att avsevärt dämpa kvinnans erotiska kraft, vilket även i våra dagar praktiseras bland arabiska och afrikanska befolkningsgrupper (vilket dock aldrig påbjuds i Koranen, utan ska ses som en kvarleva av pre-muslimsk praktik).

Inom Judendomen fanns den ständigt närvarande kampen mot avgudadyrkan och det erotiska begärets mekanism, som de judiska skriftlärdade löste genom att upprätta regelverk för heterosexuella samlag.

Gemensamt för de tre religionerna är också att ingen upphovsman efterlämnat något i egen skrift. Judendom hävdar att Gud skrev själv, medan Jesus inte efterlämnat en rad och Muhammed var analfabet.

Muhammeds predikningar och inverkan på sin sam-

tids auktoritära regim är av speciellt intresse. Islams lärda tvingades till och med sätta upp vissa kriterier (”isnad” och ”mat’en”) för att bedöma påstådda aktioner och citat’s autenticitet.

Av 600.000 (enligt Sahih of Bukhari) ”Hadither” befanns bara 7.275 kunna rymmas inom verifieringskriterierna, som de uppställdes av El-Buchari. Han sammanställde haditherna enligt 1) ”Mutznaf” (ämne) och 2) ”Musnad” (upphovsman) (UGA:http).

Frågan kvarstår dock om kriterierna var tillräckligt strikta då de stipulerade bara en viss hirarkisk rätlinjig citatgång om ”vem som hörde vad och från vem”.

Med kännedom om människans karakteristika är det förmodligen inte långsökt anta, att möjligheten av att någon som var förtrogen med hadith kriterierna kunde tillverka hadither, som sades vara komna från Muhammed, men i själva verket ägde andra (världsliga) förtecken och hänsynstagande. Exempel på detta är kampen mellan Shi’iter och Sunni om äkta och oäkta hadither, exempelvis ”nöjesgiftemål” (mut`ta) som Shi’iterna tillät under förespeglning att det fanns en passande hadith. Något som däremot Sunni häftigt bestred. ”Nöjesgiftemål” gav möjlighet att upprätta ett kontrakt som möjliggjorde utnyttjande av en kvinna för bestämd tidsperiod.

Kvinnors evolutionärt utvecklade större potential för passioner - genom mer frekvent social interaktion på grund av barnafödande och omfamnande sociala funktioner - kom också i stryklass då patriarkatet sökte manifesteras mannens överlägsenhet.

Det gick alltså tidigt fel i relationen mellan män och kvinnor då passion kom att betecknas som underlägset en resonerande intelligens. Ett förhållande som förstärktes med upplysningstidens ideal om den medvetna manliga själen som genom överlägset resonerande kunde bemästra passionen (Ramazanoglu;2007:28), vilket kvinnor inte ansågs kunna göra. Eller som det uttrycks i den kartesiska dualismen ”vetandets subjekt styr kunskapens objekt” (ibid).

Då tesen översattes till sexualitetens domäner; (mannens) vetande (om kvinnans - i tidigare kulturers - sexualitet) styr kunskapens (doktriners) objekt (om kvinnans sexualitet) blev resultatet ofrånkomligt ytterligare ett steg i evanisering - förtryck av kvinnans sexualitet.

Vårt notera är att Jesus aldrig fördömer sexualitet som synd, tvärtom refererar han i Markus evangeliet till 1 Mos 2:24 om att man och kvinna "... och de blir *ett*" (i den hebreiska originaltexten står "... och har blivit till *ett kött*"). Han försvarar också den prostituerade Maria från Magdala.

Istället får man nog anse att det är Paulus som anger tonen då han i brevet till Romarna (7:23) skriver "Men jag ser en annan lag i mina lemmar: den ligger i strid med lagen i mitt förnuft och gör mig till fånge hos syndens lag i mina lemmar". I Första Korinterbrevet 6:13 skriver han "Men kroppen är inte till för otukt utan för Herren, och Herren är till för kroppen" och fem verser senare "Håll er borta från otukten. All annan synd som en människa begär lämnar kroppen utanför, men den otuktige syndar mot sin egen kropp".

Genom att använda så negativa termer om kroppen anslöt Paulus sig till tidigare icke-kristna filosofer som exempelvis stoikerna vilka lärde att sexuellt nöje, mer än någon annan sensation, orsakade mannens förlust av förnuft. Men de trodde också att intellektet och människans vilja kunde motverka det kroppsliga begärets frestelser och att äktenskapet var den perfekta lösningen. "En vis man bör älska sin hustru med omdöme, inte med tillgivenhet. Låt honom kontrollera sina impulser och inte hemfalla år kopulation. Inget är mera skändligt än att älska sin hustru som en äktenskapsbryterska" (Noonan:47).

Ännu mer extrem var gnostikerna syn på samlaget som de jämförde med bestens "Människans kropp ... är producerad genom sexuellt samlag, precis som bestens" (Williams:123).

En tredje influens kom från Manikeismen som predikade att kropp och själ var i konstant konflikt, en kamp mellan ljus och mörker. Mörker associerades med ignorans, kropp och djävulens krafter, medan ljuset associerades med kunskap och räddning. Dess mesopotamska profet och grundare Mani (216-277 e.kr.) förespråkade fullständig kroppslig asketism, som innebar förnekande av all sexuell njutning. De menade att Evas agerande i Edens lustgård var bevis på kvinnans destruktiva roll genom kroppen och dess begär.

Kristendomen följde i Judendomens spår av att strängt kontrollera sexuella uttryck, men frågan är om inte det

kristna prästerskapet gick längre. De såg i kroppen vad Judendomen såg i avgudadyrkan.

Judendom bygger på Guds ords konkretisering i världsliga skeenden. Därför tas enligt ortodox judendom de båda templens förstörelse som bevis på judarnas avvikelser från den rätta vägen och varje olycka mot judar eller judisk individualitet kan enbart rättas till med "tikun".

Begär är dock problematiskt eftersom det dels genom sexuellt begär utgör fundament för allt liv men också måste kunna sublimeras till att älska Gud. Begäret efter att uppfylla Guds ord ska vara större än begäret efter den process som möjliggör begäret efter Gud. En paradox som judendomen brottas med och som Gamla testamentets kommenterande verk Talmud behandlar i babiloniska versionen:

"Be careful, if you kill this spirit, the entire world will be destroyed." ... They said among themselves: "What should we do? If we kill him, the world will be destroyed. Should we pray for part? There is a tradition that things are not given in halves from Heaven." So they blinded him in both of his eyes and left him, and as a result, since then he does not arouse desire towards relatives" (Talmud:Yomatraktatet 69b).

Talmud ser ingen lösning utan begär istället att begäret ska begränsas genom att för mannens ögon ska sättas en ögonbindel. Det kvinnliga begäret behandlas varken som existerande för Gud eller sexuellt. Istället objektifieras kvinnan samtidigt som mannen uppenbarligen inte kan kontrollera sitt sexuella begär, utom mot sin egna släkt, som vi dock alltför väl vet inte heller stämmer.

Peter Brown sammanfattar de fyra första århundradena av Kristendom "Kroppen presenterades som att befinna sig i skuggan av köttets mäktiga kraft ... Kampen mellan anden och köttet och köttet och anden gav en desperat bild av människans motstånd mot Guds vilja" (Brown:48).

De båda kyrkofäderna Krysostomos och Tertullianus var övertygade om att före Evas syndfulla beteende förekom inget sex i paradiset. Kyrkofäderna Ambrose och Jerome ville nå tillbaka till urstadiet och de menade att människan måste motsätta sig varje form av sensuell stimulation, eftersom det alltid slutar i sex. De menade att kvinnans konstitution gjorde henne hopplöst farlig, men det var inte hennes fel, för kvinnor är födda sådana. Jerome preciserade "Det är inte skö-

kan eller äktenskapsbryterskan det handlar om, utan kvinnans generellt omätliga hunger på kärlek, rent ut sagt, åtråns flammor. Även om det ges mycket, är det snart åter i behov. Det försvagar en mans sinne och lägger beslag på allt som inte föder dess passion” (New Advent:http).

Jungfru Maria och Hysterika

De kristna skriftlärda fortsatta med att försöka finna en lösning på problematiken med köttets lusta, och begärets konstitution krävde nytänkande. Eftersom Eva (Chava på hebreiska) orsakade syndafallet då hon i Edens lustgård åt ett äpple från kunskapens träd, krävdes för att få ekvationen med total avsexualisering att gå ihop, ett nytt koncept.

För att återskapa situationen sådan den var innan Evas syndafall, presenterade de kristna skriftlärda idén om en ny arketypisk kvinna. De fann Jungfru Maria som bebådades av ärkeängeln Gabriel (jämför hur Gud under argumenteringen kring Adams första fru Lilith skickade tre manliga änglar till hennes grotta vid Röda havet).

Jungfru Maria födde Jesus. Maria var den ideala nya evaniserade kvinnan, fullkomligt osjälvisk, underdånig och jungfrulig ödmjuk. En container som förde Gud genom Jesus till människornas värld. En konstitution som vida överglänste de andra två av patriarkerna konstituerade kvinnorna - Eva och Lilith. Maria var utan synd både före, under och efter graviditeten och genom henne bröt Kristendomen (enligt den katolska och ortodoxa läran) med den kvinnliga arvssynden från Edens lustgård.

Om kvinnorna ditills under patriarkatet lidit för sitt kön blev deras börda inte mindre under Kristendomens massiva spridning.

Kvinnors sexuella behov var under milleniumena styrda av rigorösa lagar och civila koder, Förhållanden som resulterade i mer eller mindre artikulerade sjukdomstillstånd, med ”Hysterika” (från grekiskans ord för livmoder) som kollektiv benämning.

Den tidigare nämnda läkaren Galen beskrev Hysterika som en sjukdom orsakad av bristande sexuell tillfredsställelse bland passionerade kvinnor. Speciellt noterbart hos oskulder, nunnor, änkor och bland gifta kvinnor. Botemedlet under medeltiden och inom

renässansmedicinen var samlag, om gift, giftemål om ogift eller pelvisk massage av en barnmorska som sista utväg (Maines:27).

1859 hävdade en läkare att en fjärdedel av alla kvinnor led av Hysterika. En annan doktor använde sig av en 75 sidig katalog över möjliga symptom på Hysterika (Briggs:246-73).

1870 introducerades den första urverksbaserade vibratorn och några år senare den första elektriska. Trots att läkarvetenskapen var överens om att bakgrunden till hysteria var sexuell ansågs behandlingen av allmänheten vara fränkopplad sexualitet. Det var inte förrän på 1920-talet då vibratorn kom att identifieras med pornografi som vibratorannonserna försvann och en bredare allmänhet gjorde kopplingen med utsvulten sexlust (ibid).

Foucault hävdar också att sexualiteten aldrig varit så rigoröst förtryckt som ”during the age of the hypocritical, bustling, and responsible bourgeoisie” och att hans mål var att

examine the case of a society which has been loudly castigating itself for its hypocrisy for more than a century, which speaks verbosely of its own silence, takes great pains to relate in detail the things it does not say” (Foucault:1990:8).

Från en topp under 1890-talet sker under 1910-talet en 90% nedgång av hysteriasymptom samtidigt som diagnostiken blir bättre. (Micale:496-526).

12 Summering och diskussion

Jag förmedlar i denna kandidatuppsats kunskap kring kvinnoförtryckets genealogi och därtill hörande patriarkal evaniseringsprocess och vad det inneburit för framför allt kvinnor men även för män.

I uppsatsen svarar jag på frågor kring varför och hur patriarkatet skapade en underdånig kvinnogestalt. Jag utnyttjar det senaste decenniets assyriologiska forskningsresultat kring mänsklighetens första civilisationer för att avslöja pre-diskursiv patriarkalism.

Jag exemplifierar hur det mänskliga trosbegäret, av patriarkatet använts subversivt, i förtryck av kvinnan och vilka följder monoteismens sexual-fientlighet fått.

Genom exempel ur kanoniserade urkunder analyserar jag tre patriarkalt skapade kvinnliga arketyper: Lilith, Eva och jungfru Maria.

Jag beskriver hur metallurgiska uppfinningar ledde till bättre vapen och hur detta tillsammans med tämning av hästen var avgörande utvecklingsfaser och förutsättningar för maskulin könsmakt och patriarkatets konstitution.

Jag påvisar hur centralt sambandet var mellan fertilitet och sexualitet i de första statsstaternas kulturer och hur patriarkatet - speciellt under vår tideräkning - försökt och lyckats lägga band på passion, sexuell njutning och konstituera sexualfientlighet.

Genom att djupanalysera delar av översteprästinan Enheduanas texter, framför jag teorin att hon levde, och i sina texter beskriver processer kring paradigmskiftet. Jag använder även andra resurser - Ur-Nammas lag, Kramer, Hallo, Jakobsen, Leick och Meador - för att styrka min teori om att Enheduana verkligen levde i en brytningstid.

Det religiösa patriarkatets ”gudomliga” doktriner analyseras utifrån dess kvinnoförtryckfunktion och som möjlig huvudorsak till att kvinnor historiskt accepterat manlig könsmakt.

De-evanisering

Den västerländska medelklassen - företrädesvis med feministiskt perspektiv - är förmodligen bäst förberedd att bekämpa evanisering, därför att det är från väst kampen alltsedan upplysningen förts mot kvinnoförtryck. I demokratiska och fria nationer, om än under patriarkatets tunga mantel, har stora framsteg gjorts.

Från Wollstonecrafts kamp för kvinnans rättigheter 1792, suffragetternas vid sekelskiftet och andra vågens feminism på 1960-talet fram till våra dagars postmodernistiska och poststrukturalistiska diskurser om att det privata är det offentliga, löper en röd tråd av krav på fundamentalt erkännande av kvinnans lika rättigheter, lika lön etcetera.

Jag hävdar att fyra millenium av kvinnoförtryck har haft en fruktansvärd inverkan på civilisationers utveckling. Totalt mannen underdånig, har kvinnor (med få

undantag) exkluderats från att ha format samhällets politiska och ekonomiska strukturer. De enstaka fall då så har skett har varit grundade på manliga ideal. Jag hävdar att oavsett maktposition skulle kvinnor som vårdande enhet (här ansluter jag mig till Enheduanas deklaration om kvinnor, s. 35) exempelvis aldrig vara i stånd till att utföra de ohyggliga dåd som utförts under mänsklighetens historia, från spanska konkvistadorer, ryska bolsjeviker, tyska nazister, kinesiska kulturrevolutionärer, kambodjanska Khmer Rouge och Rwandan Hutus.

Feminina värden och kvinnlig omtänksamhet har historiskt-politiskt varit nästintill osynliga i det offentliga. Frågan är vilken betydelse genuin femininitet hade kunnat haft såsom balanserande faktor i historiska beslutande processer? Om det privata hade varit det offentliga.

Något svar på denna fråga kommer aldrig att kunna ges, men att utelämna halva mänskligheten från beslutande processer, är sett utifrån alla perspektiv förödande för både kvinnor och män, då det skapar obalans i de gemensamma projekt i vilka män och kvinnor formar civilisationer och dess öden.

Tre avslutande frågor som jag hoppas kunna besvara i min fortsatta forskning är: Går det att omdefiniera likhetsfeminism, så att en distinktion är möjlig mellan män och kvinnors jämställda sociala konstitution (kognitiv process) och erkänner könsens olika kemiska konstruktion (materiell process)?

Sätter människans kemiska konstruktion gräns för vad språket kan rista in i kroppen? Är genus underställd synapsbildningens kemi?

Vad är en kvinna och man utan patriarkal konstitution?

Litteratur och referenser

- Alef Bet ben Sira, Jehoshua, http://www.nationmaster.com/encyclopedia/The-Alphabet-of-Ben_Sira
- Al-Ghazzali, Abu Hamid Muhammed, *The Alchemy of Happiness*, M.E. Sharpe, 1991.
- Al-Ghazzali, Abu Hamid Muhammed, *Book on the Etiquette of Marriage*, The Revival of the Religious Sciences, <http://www.ghazali.org/works/marriage.htm>, 2008-12-23.
- Anderberg, Thomas, *Konsten att argumentera*, Nya Doxa, 1993.
- Antiquity review*, ed. Martin Carver, University of York, 2007.
- Anthony, David, *The Horse, The Wheel and Laguage*, Princeton University Press, 2007.
- Aristoteles, *The politics of Aristoteles*, W.L.Newman, Clarendon Press, 1887.
- Bibel*, Bibelkommissionens 2000 års översättning, Verbum.
- Binkleyⁱ, Roberta, <http://www.angelfire.com/mi/Enheduana/Enhedbibliography.html>, 2008-12-02.
- Binkleyⁱⁱ, Roberta, <http://www.publiasu.edu/~rbinkle/ornament.htm>, 2008-12-02.
- Briggs, Laura, "The Race of Hysteria: "Overcivilization" and the "Savage", *Woman in Late Nineteenth-Century Obstetrics and Gynecology*. American Quarterly 52: 246-73, 2000.
- Brown, Robert, <http://www.newadvent.org/fathers/30091.htm>, 2008-12-02.
- Collins, Paul, UCL, Institute of Archeology, Paper 5, *The Sumerian goddess Inana (3400-2200)*, pages 103-118, 1994.
- Connell, R.W., *Provoking Feminisms*, University of Chicago Press, 2000.
- Cooper, J.S., Enki's member: Eros and irrigation in Sumerian literature, *In Honor of A. Sjöberg*, 1989.
- Christian Classics; Johannes Krysostomos, *Homily 9*, 1:a Timoteusbrevet 2:11-15, <http://www.ccel.org/ccel/schaff/npnf113.v.iii.x.html>, 2009-01-04.
- EB¹: *Encyclopædia Britannica*, 2008-12-02) <http://search.eb.com/women/browse?browseId=248526>, 2008-12-02). <http://search.eb.com.support.mah.se/eb/article-9019900>, 2008-12-02.
- Encyclopedia of Sex and Gender*, Roof, Judith. "Genetics and Gender." Ed. Fedwa Malti-Douglas. Vol. 2. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007. 634-638. Gale Virtual Reference Library. Gale. Lunds Universitet. 5 Sept. 2008 <<http://go.galegroup.com.ludwig.lub.lu.se/ps/start.do?p=GVRL&u=lununi>>, 2008-12-02.
- Engels, Frederick. *Origin of the Family, Private Property and the State*, ElecBook, 2001.
- ETCSL, *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature*, Black, J.A., Cunningham, G., Ebeling, J., Flücker-Hawker, E., Robson, E., Taylor, J., and Zólyomi, G., (<http://etcsl.orinst.ox.auk/>), Oxford 1998–2006.
- Finkelstein, J.J., *Journal of Cuneiform Studies*, Vol. 22, No. 3/4, pp. 66-82, (1968 - 1969).
- Foucault, Michael, *Hommage à Jean Hyppolite*, Suzanne Bachelard, 1971.
- Foucault M.: *Sexualitetens historia*, band 1: An introduction, Vintage Books Devison of Random House, 1990.
- Foucault M.: *Sexualitetens historia*, band 1: Viljan att veta. Daidalos, 2002.
- Foucault M.: *The Foucault Reader*, Rabinow, 1984.
- Gemzöe L.: *Feminism*, Bilda förlag, 2002.
- Glassner, Jean-Jacques, *The Invention of Cuneiform: Writing in Sumer*, 2003, <http://etcsl.orinst.ox.auk/edition2/cuneiformwriting.php>, 2008-12-02.
- Hawkesworth, Mary, *Provoking Feminisms*, University of Chicago Press, 2000.
- Hallo, William & Dijk van, J, *The Exhaltation of Inana*, New Haven, 1968.
- Hallo, William, Context of Scripture, *Canonical Compositions, Monumental Inscriptions and Archival Documents from the Biblical World*, Brill, N.H.E.J., N.V. Koninklijke, Boekhandel en Drukkerij, 2003.
- Hellspong, Lennart, Ledin, Per, *Vägar genom texten*, Handbok i brukstextanalys, Studentlitteratur, 1997.
- Henshaw, Richard, *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 100, No. 3, Jul. - Oct., 1980.
- Human Genome Project, National Human Genome Research Institute, *A White Paper Advocating Complete Sequencing of the Genome of the Common Chimpanzee, Pan Troglodytes*, http://www.genome.gov/Pages/Research/Sequencing/SeqProposals/Chimp_Genome1_editted.pdf, 2009-05-05.

- Jakobsen, Thorkild, *Proceedings of the American Philosophical Society*, Vol. 107, No. 6, Cuneiform Studies and the History of Civilization (De 20, 1963), pp. 473-484, <http://www.jstor.org/stable/986107>.
- Johnson, Allan G, *The Gender Knot - Unraveling Our Patriarchal Legacy*, Temple University Press, 2005
- Kramer, Samuel Noah, *From the Poetry of Sumer*, University of California Press, 1979.
- Kramer, Samuel Noah, *Lamentation over the Destruction of Ur*, AS 12 (1940): 38 and 40, lines 211-218.
- Kramer, Samuel Noah, *Man and his God: A Sumerian Variation on the 'Job' Motif*", Supplements to Vetus Testamentum, 3, Brill: Leiden, 170-182, 1955.
- Kramer, Samuel Noah, *The Sumerians*, University of Chicago Press, 1971.
- Laqueur T., *Orgasm, Generation, and Politics of Reproductive Biology*, I The Making of the Modern Body. Sexuality and Society in the Nineteenth century. Red. Gallagher C & Laqueur T, Berkley, University of California Press, 1987 .
- Leick, Gwendolyn, *Sex and Eroticism in Mesopotamian Literature*, Routledge, 1994.
- Maines, Rachael P., *The Technology of Orgasm: "Hysteria," the Vibrator, and Women's Sexual Satisfaction*, Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1998.
- Meador, Betty De Song, Anne Kilmer och Daniel Foxvogs, *Inana - Lady of Largest Heart*, University of Texas Press, 2000.
- Mesopotamia, history of., *Encyclopædia Britannica*. 2008. Encyclopædia Britannica Online, 2008-12-02.
- Micale, Mark S, *On the Disappearance of Hysteria: A Study in the Clinical Deconstruction of a Diagnosis*. Isis 84: 496-526, 1993.
- Millet, Kate, *Sexual Politics*, Doubleday, 1970.
- National Encyklopedia*, http://www.ne.se.support.mah.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=119587&i_word=&i_whole_article=true&i_history=2#11958700, 2008-12-02.
- New Advent*, <http://www.newadvent.org/fathers/30091.htm>, 2008-12-02.
- Noonan, J.T., *Contraception: A History of its Treatment by the Catholic Theologians and Canonists*, Cambridge Mass.: Harvard University Press, 1966.
- numen, *Ordet i kris*, Sydsvenskan, 2009-01-17.
- Ramazanoğlu, Caoline with Janet Holland, *Feminist Methodology - Challenges and Choices*, Sage Publications, 2007.
- Reade, J.E., *Early Mesopotamia*, British Museum Magazine: th-17, 6, pp. 15-18, 1991.
- Sacred texts, <http://www.sacred-texts.com/ane/enuma.htm>, 2009-01-15.
- Singer Kaplan, Helen, *The Sexual desire disorders*, Brunner-Routledge, 1995.
- Smith, Bonnie G, *The Oxford Encyclopedia of Women in World History*, 2008.
- Smith, Bonnie G, e-post 2008-04-17.
- Tanach*, Gamla Testamentets hebreiska original, Koren Publishing, 1993.
- Torjensen, K.J., *When Women Were Priests*, Harper, 1995.
- UGA, University of Georgia, *Hadith and the Prophet Muhammad*, <http://www.uga.edu/islam/hadith.html>, 2009-01-04.
- Williams, <http://www.newadvent.org/fathers/30091.htm>, 2008-12-02.
- Whitmont, Edward, <http://www.the-great-learning.com/the-original-tradition-cover.htm>, 2008-12-01.
- Wolkstein, Diane & Kramer, Samuel Noah, *Inana - Queen of Heaven and Earth*, Harper & Row Publishers, 1983.
- Wollstonecraft, Mary, Försvar för kvinnans rättigheter, 1792, *Kvinnopolitiska nyckeltexter*, Studentlitteratur, 1996.
- Yomatraktatet*, Talmud, <http://www.chabadtalk.com/forum/showthread.php?t=4410>, 2009-01-04.
- Zetterstéen, K.V., *Koranen*, Wahlström & Widstrand Stockholm, 1979.
- Zohar*, översatt av Sperling/Simon, Socino Press, 1984
- Zgoll, Anette, *Der Rechtsfall der En-hedu-Ana im Lied nin-me-sar-ra*, Ugarit-Verlag, 1997.

Bildreferenser

Omslag: The 'Queen of the Night' Relief, British Museum, http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/me/t/queen_of_the_night_relief.aspx.

Omslag, insida: (OI), Radiant Inana, Oriental Institute, University of Chicago.

S. 15: Enheduana disk, Brittiska och University of Pennsylvania Museums' Expedition IV, 1925-26. University of Pennsylvania Museum.

S. 19: (BM), Terracotta plaque with an erotic scene, British Museum, http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/me/t/plaque,_erotic_scene.aspx,

Bilaga I

Under översättningsarbetet har det visat sig svårt att göra rad-för-rad översättning av sumeriska original, varför texterna istället arrangerats efter paragrafer, där en paragraf kan motsvara flera rader translittererad sumeriska. ETCSL har skapat följande kodning för hur texten visas:

- X indicates a fragmentary unreadable sign
- ! follows a corrected sign
- ? follows a queried sign
- [] delimit missing, but supplied text
- [X] indicate one sign missing
- [...] indicate more than two signs missing
- /\ delimit partially damaged text
- { } enclose textual variants
- < > delimit corrected scribal omissions
- « » delimit corrected scribal additions

Även om det ligger utanför denna uppsats egentliga ämne anser jag det vara viktigt för att förstå translittereringens metoder, att kortfattat redogöra för hur translittereringen gjorts från sumerisk kilskrift till vårt romanska alfabet.

Med hjälp av ytterligare fyra bokstäver (*š-sh*, *ĝ/ng* och *h-som i loch*), bindestreck och mellanrum för att indikera symbolgränser användes sekvensnumrering i subskrift för att indikera olika betydelser. Ett exempel är tecknet (NI) som kan translittereras *i₃*, som betyder "olja". Men det kan även translittereras *zal* och betyda "att förflyta" som i "att förflyta i tid" (*ud zal*). Denna en-till-många relationer mellan tecken och valör är en stor utmaning för sumerisk translitterering. Det förefaller ha varit så även för de mesopotamska skrivarna, med tanke på den frekventa förekomsten av determinativer, som de skrev före eller efter ett tecken för att bestämma semantisk kategori. Den mest frekventa är tecknet (AN) som skrevs före ett gudnamn. Determinativer tros inte ha uttalats och därför markeras de på ett speciellt sätt i translittereringen.

Här visas prov på den tidigaste skriften baserad på piktogram, vilken användes för att kommunicera

grundläggande information om skörd och skatter.

Efterhand ändrades behoven och tecknen utvecklades till kilskrift (nedan).

Arkaisk lertavla, proto-urban period (Louvre).

Lertavla från 2250 f.kr. Nämnar invasion av Guter (British Museum).

Bilaga 2

För att underlätta läsbarheten har jag tagit bort översättarnas kommentarer, som innehåller alternativa tolkningar och uppgifter om oläslig eller saknad text. Jag ser ingen nödvändighet av att varna för att moderna kontextuella uppfattningar färgat översättarnas översättningar, men kan inte helt utesluta att så ändå kan vara fallet.

Jag väljer att redovisa den engelska originaltexten och inte översätta till svenska, vilket skulle kunna påverka den kontextuella uppfattningen, speciellt mot bakgrund av att jag inte är professionell översättare.

I (Inana och Šu-kale-tuda: 1.3.3) beskrivs hur Inana blir våldtagen då hon är uttröttad och somnat. Hon vaknar på morgonen och märker vad som hänt med hennes sköte. Hon söker fyra gånger efter gärningsmannen för att skipa rättvisa. Förövaren gömmer sig ynkligt och understöds av sin fader men till slut hittar Inana honom.

Once, after my lady had gone around the heavens ... after she had gone around the earth, after she had gone around Elam and Subir, after she had gone around the intertwined horizon of heaven, the mistress became so tired that when she arrived there she lay down by its roots. Šu-kale-tuda noticed her from beside his plot. Inana ... the girdle of the seven divine powers over her genitals Šu-kale-tuda undid the loincloth of seven divine powers and got her to lie down in her resting place. He had intercourse with her and kissed her there. After he had had intercourse with her and kissed her, he went back to beside his plot. When day had broken ... holy Inana inspected herself closely.

Inana was considering what should be done because of her genitals. She filled the wells of the Land with blood, so it was blood that the irrigated orchards of the Land yielded, it was blood that the slave who went to collect firewood drank, it was blood that the slavegirl who went out to draw water drew, and it was blood that the black-headed people drank. No one knew when this would end. She said: "I will search everywhere for the man who had intercourse with me." But nowhere could she find the man who had had intercourse with her."

His father replied to Šu-kale-tuda: "My son, you should join the city-dwellers, your brothers. Go at once to the black-headed people, your brothers! Then this woman will not find you among the mountains." ... "My father, the woman of whom I spoke to you, this woman was considering a third time what should be destroyed because of her genitals:... Inana inspected herself closely," Ah, who will compensate me? Ah, who will pay for what happened to me? Šu-kale-tuda tried to make himself as

tiny as possible, but the woman had found him among the mountains.

I (1.3.3) beskrivs Inanas sökande efter rättvisa.

Inana who, having all the great divine powers ... holy Inana went up into the mountains. To detect falsehood and justice, to inspect the Land closely, to identify the criminal against the just, she went up into the mountains.

I (1.4.4) refereras till en matriark.

Then the son of old woman Bilulu, matriarch and her own mistress

I (1.8.1.4) beskrivs hur Inana planterar ett träd och henness vanda över Lilith.

At that time, there was a single tree, a single halub tree, a single tree, growing on the bank of the pure Euphrates, being watered by the Euphrates. The force of the south wind uprooted it and stripped its branches, and the Euphrates picked it up and carried it away. A woman, respectful of An's words, was walking along: a woman, respectful of Enlil's words, was walking along, and took the tree and brought it into Unug, into Inana's luxuriant garden.

The woman planted the tree with her feet, but not with her hands. The woman watered it using her feet but not her hands. She said: "When will this be a luxuriant chair on which I can take a seat?" She said: "When this will be a luxuriant bed on which I can lie down?" Five years, 10 years went by, the tree grew massive: its bark, however, did not split. At its roots, a snake immune to incantations made itself a nest. In its branches, the Anzud bird settled its young. In its trunk, the phantom maid built herself a dwelling, the maid who laughs with a joyful heart. But holy Inana cried!

I (1.8.1.4) beskrivs enucken och den kvinna som inte föder.

"Did you see the palace eunuch?" "I saw him." "How does he fare?" "Like a useless alala stick he is propped in a corner." "Did you see the woman who never gave birth?" "I saw her." "How does she fare?" "Like a pot, she is thrown away violently, she gives no man joy." "Did you see the young man who never undressed his wife?" "I saw him." "How does he fare?" "You finish a rope, and he weeps over the rope." "Did you see the young woman who never undressed her husband?" "I saw her." "How does she fare?" "You finish a reed mat, and she weeps over the reed mat."

I (1.8.2.4) beskrivs hur en vis kvinna dödar en man för hans brott.

Wise Woman Saġburu answered to him: "You have caused distress in the animal pen and the byre: you have made the butter and milk scarce there. You have removed the lunch-table, the morning- and evening-table. You have cut off butter and milk from the evening meal of the great dining hall, distress

..... Your sin that butter and milk cannot be forgiven. Nanna the king the byre milk: established that it was a capital offence and I am not pardoning your life.” Wise Woman Saĝburu her decision about the sorcerer in the assembly (?). She threw her prisoner from the bank of the Euphrates. She seized from him his life-force and then returned to her city, Ereš.

I (2.1.5) beskrivs hur Inana sörjer för samhällets bästa, men tvingas överge Akkad (Agade) sedan Enlil av outgrundlig anledning hemsökt Akkad.

... holy Inana established the sanctuary of Agade as her celebrated woman's domain: she set up her throne in Ulmaš.

Like a young man building a house for the first time, like a girl establishing a woman's domain, holy Inana did not sleep as she ensured that the warehouses would be provisioned: that dwellings would be founded in the city: that its people would eat splendid food: that its people would drink splendid beverages: that those bathed for holidays would rejoice in the courtyards: that the people would throng the places of celebration: that acquaintances would dine together: that foreigners would cruise about like unusual birds in the sky: that even Marhaši would be re-entered on the tribute rolls: that monkeys, mighty elephants, water buffalo, exotic animals, as well as thoroughbred dogs, lions, mountain ibexes, horses, and alum sheep with long wool would jostle each other in the public squares.

But the statement coming from the E-kur was disquieting. Because of Enlil (?) all Agade was reduced (?) to trembling, and terror befell Inana in Ulmaš. She left the city, returning to her home. Holy Inana abandoned the sanctuary of Agade like someone abandoning the young women of her woman's domain. Like a warrior hurrying to arms, she removed the gift of battle and fight from the city and handed them over to the enemy.

I (2.3.2), (2.5.4.02) och (4.02.1) beskrivs gudinnan Bau.

My lady, gracious woman, child of holy An, adorned with attractiveness, Enlil's beloved one, who is imbued with great fearsomeness and issues from the interior of heaven, the cherished lady of the gods. Bau, gracious woman, child of holy An, adorned with attractiveness, Enlil's beloved one, who is imbued with great fearsomeness and issues from the midst of heaven, the cherished lady of the gods.

An adab to Lady, imbued with fearsomeness, whose greatness is recognised in heaven and on earth, perfect in nobility! Mother Bau, foremost among ladies, warrior! Powerful goddess, who perfectly controls the august divine powers, proud one, great intelligence!, true woman, wise lady who has been made knowledgeable from birth! Daughter of An, expert, eloquent, who holds everything in her hand! Lady, great doctor of the black-headed people, who keeps people alive, and brings them to birth. Šu-halbi,

incantation priestess of the numerous people,! Merciful, compassionate one of the Land, lady of justice!

Good woman, prayerful lady for whom has been decreed the creation of life -- each day as she goes about, conversing, from early in the morning she is to be at her side with honour. Your name fills the mouth like cakes, butter and cream. Whatever she brings from the street and the beer she brews are of the best quality. She instructs people to provide her with the best produce of her orchards. As a daily task, she inspects the shrine Ĝirsu. Daily she passes before you in radiance.

I shall praise the good woman, the Utu of the Land, my goddess. Mother Bau's august minister, who creates life for the king! Holy messenger who brings the tablet of life down from the interior of heaven, who sets rain on its way (?) from heaven, and brings forth abundance! Expeditious, an honour to Bau and an ornament of the holy shrine, protective goddess of those who pray to Bau, -- because you love mankind and rejoice at its gifts, let us forever praise (?) you, the beneficent protective goddess of Bau.

I (2.5.3.1) redogörs för Venus goda inverkan på djur och människor.

When at evening, the radiant star, the Venus star, the great light which fills the holy heavens, the lady of the evening, ascends above like a warrior, the people in all the lands lift their gaze to her. The men purify themselves, the woman cleanse themselves. The oxen toss (?) their heads in their yoke. The sheep stir up dust in their pens. Because of my lady, the numerous beasts of Šakkan, the creatures of the plain, the four-legged animals under the broad heavens, the orchards and gardens, the plots, the green reedbeds, the fish of the deep, the birds of heaven, all hasten to their sleeping places. All the living creatures and the numerous people bend the knee before her. When called for (?) by my lady, the matriarchs plentifully provide food and drink, and my lady refreshes herself in her Land. There is play in the Land, which is made festive. The young men take pleasure in their spouses.

I (2.5.4.11) beskrivs Inanas storhet.

Holy Inana was endowed by Enlil and Ninlil with the capacity to make the heavens shake, to make the earth tremble, to hold the four directions in her hand and to act grandly as their lady, to shout with wide open mouth in battle and combat and to wreak carnage (?), to butt all at once valiantly (?) like a wild bull, to make the earth drink the blood of enemies like water and to pile up their bodies, to take captive their overwhelmed (?) troops and to make them serve, to make the people ascend from below to above, to make the numerous people change their place, and to turn light to darkness and darkness to light. They made her without rival in heaven and on earth. They bestowed on her the power to establish a woman's domain in They determined as her fate to, to make them content together.

Inana was entrusted by Enlil and Ninlil with the capacity to gladden the heart of those who revere her in their established residences, but not to soothe the mood of those who do not revere her in their well-built houses: to turn a man into a woman and a woman into a man, to change one into the other, to make young women dress as men on their right side, to make young men dress as women on their left side, to put spindles into the hands of men, and to give weapons to the women: to see that women amuse themselves by using children's language, to see that children amuse themselves by using women's language, to skill, to They built a palace, her house of ladyship, for the mistress of heaven, and invested it with fearsome radiance. They made it into the neck-stock of all the foreign countries, and imbued it with awe-inspiring, terrifying splendour.

I lovord till Lipit-Eštar (2.5.5.2), beskrivs kilskriftens gudinna och att bl. a. skrivkonsten uppfanns av kvinnan(or).

You who speak as sweet as honey, whose name suits the mouth, longed-for husband of Inana, to whom Enki gave broad wisdom as a gift! Nisaba, the woman radiant with joy, the true woman, the scribe, the lady who knows everything, guides your fingers on the clay: she makes them put beautiful wedges on the tablets and adorns them with a golden stylus. Nisaba generously bestowed upon you the measuring rod, the surveyor's gleaming line, the yardstick, and the tablets which confer wisdom.

I Nanna for Rīm-Sin (2.6.9.6) beskrivs den nobla kvinnan och ges en bild av livet i templet.

Within the temple is the gateway of the great august sanctuary: endowed with abundant charms like a fine woman whose head is nobly raised high, whose attraction radiates as if with the maturity of fruit, with abundant charms, lovable, but imposing in splendour like the hills. In the midst, at the sides and in the four corners are august protective goddesses, foundations (?) of the statues. Taking turns of office on the day of the new moon, the protective god and the protective goddess of the temple, the serving deities, inhabitants of the temple, as guardians of the outer gateway and of the god's pedestal, can be seen sweeping the ground of the building from the base of the enclosure wall, in accordance with the sublime purification rites of the temple.

I ett brev från Šulgi till Puzur-Šulgi (3.1.08) beskrivs explicit mannens och kvinnans rätt att välja individuell livsväg. Att döma av detta citat var genusrelationerna närmast på en modern nordeuropeisk nivå ”mannen går dit han vill ... och kvinnan går dit hon vill”.

As for their men and women: the man among them goes wherever he pleases, and the woman with (?) spindle and hair clasp goes wherever she pleases. After they had set up stock-pens in the vastness of the desert, and established their tents and camps, the workmen

and the labourers spend the days in the fields.

I Sumer rådde inget tvivel om vad som var manligt och kvinnligt att döma av (4.07.8)

Your hand is womanly, your foot is womanly. Your conversing with a man is womanly. Your looking at a man is womanly. Your a hand towards a man is womanly. Your a foot is womanly. Your forearm makes my heart rejoice. Your a foot brings me pleasure. As you rest against the wall, your patient heart pleases. As you bend over, your hips are particularly pleasing”

I (4.07.9) beskrivs explicit kvinnans genuskonstitution i position som besökare i ölstugan och i värdshuset. Jag tolkar även hennes påstående om att både vara man och kvinna som uttryck för transvestitisk konstitution. Det råder dock inget tvivel om att det sumeriska samhället var heteronormativt. Men att samtidigt andra sexuella läggningar var fullt erkända och accepterade. Referensen till figuriner ska ses mot bakgrund av den mängd statyetter som under tusentals år producerades och var en vardaglig påminnelse om kvinnans betydelse i fertilitetsdyrkande kulturer. Hennes explicita språk kring penis vittnar om det maskulina könsorganets centrala betydelse i det fertilitetsdyrkande sumerisk-akkadiska samhället, vars prostitution såväl som tempelprostitution var uttryck för blidkande av gudar och hyllande av ”me”:

When I sit in the alehouse, I am a woman, and I am an exuberant young man. When I am present at a place of quarrelling, I am a woman, a figurine brought to life. When I sit by the gate of the tavern, I am a prostitute familiar with the penis: the friend of a man, the girlfriend of a woman.

I (4.08.09) rekommenderas diskussion som problemlösning

Young woman, don't provoke a quarrel! Inana, let us talk it over! Inana, don't provoke a quarrel! Ninegala, let us discuss it together! My father is just as good as your father: Inana, let us talk it over! My mother is just as good as your mother: Ninegala, let us discuss it together! Ĝeštin-ana is just as good as: Inana, let us talk it over! I am just as good as Utu: Ninegala, let us discuss it together! Enki is just as good as Suen: Inana, let us talk it over! Durtur is just as good as Ningal: Ninegala, let us discuss it together!”

Förbannelse över Akkad och beskrivning av det viktigaste; prostituerade, prästinnor, kultprostituerade och olika metaller (2.1.5)

Again, Suen, Enki, Inana, Ninurta, Iškur, Utu, Nuska and Nisaba, all the gods whosoever, turned their attention to the city, and cursed Agade severely:

May your prostitute hang herself at the entrance to her brothel! May your pregnant priestesses and cult prostitutes abort their children! May your gold be bought for the price of silver, may your silver be bought for the price of pyrite (?), and may your copper be bought for the price of lead!

Texterna innehåller även talesätt

The goat spoke in the manner of a wise old woman but acted in the manner of an unclean woman (3: 6.1.03).

When a man walks about, he finds something. When a woman walks about, she loses something (28: 6.1.28).

Jag väljer att avsluta med en av Enheduanas beskrivning av Inana i ”Inanas jubel (4.07.2) och (4.07.3), som också tar oss tillbaka till Lugal-Ane.

Lady of all the divine powers, resplendent light, righteous woman clothed in radiance, beloved of An and Ura! Mistress of heaven, with the great diadem, who loves the good headdress befitting the office of a priestess, who has seized all seven of its divine powers! My lady, you are the guardian of the great divine powers! You have taken up the divine powers, you have hung the divine powers from your hand. You have gathered up the divine powers, you have clasped the divine powers to your breast. Like a dragon you have deposited venom on the foreign lands. When like Iškur you roar at the earth, no vegetation can stand up to you. As a flood descending upon (?) those foreign lands, powerful one of heaven and earth, you are their Inana.

Great queen of queens, issue of a holy womb for righteous divine powers, greater than your own mother, wise and sage, lady of all the foreign lands, life-force of the teeming people: I will recite your holy song! True goddess fit for divine powers, your splendid utterances are magnificent. Deep-hearted, good woman with a radiant heart, I will enumerate your good divine powers for you!

Suen, tell An about Lugal-Ane and my fate! May An undo it for me! As soon as you tell An about it, An will release me. The woman will take the destiny away from Lugal-Ane: foreign lands and flood lie at her feet. The woman too is exalted, and can make cities tremble. Step forward, so that she will cool her heart for me.

To run, to escape, to quiet and to pacify are yours, Inana. To rove around, to rush, to rise up, to fall down and to a companion are yours, Inana. To open up roads and paths, a place of peace for the journey, a companion for the weak, are yours, Inana. To keep paths and ways in good order, to shatter earth and to make it firm are yours, Inana. To destroy, to build up, to tear out and to settle are yours, Inana. To turn a man into a woman and a woman into a man are yours, Inana. Desirability and arousal, bringing goods into existence and establishing properties and equipment are yours, Inana. Profit, gain,

great wealth and greater wealth are yours, Inana. Profit and having success in wealth, financial loss and reduced wealth are yours, Inana. Everything, choice, offering, inspection and embellishment are yours, Inana. Assigning virility, dignity, guardian angels, protective deities and cult centres are yours, Inana.

...mercy and pity are yours, Inana. ...are yours, Inana. To cause the ...heart to tremble, ... illnesses are yours, Inana. To have a favourite wife, ..., to love ... are yours, Inana. Rejoicing, being haughty, ... are yours, Inana. Neglect and care, raising and bowing down are yours, Inana. To build a house, to create a woman's chamber, to possess implements, to kiss a child's lips are yours, Inana. To run, to race, to plot and to succeed are yours, Inana. To interchange the brute and the strong and the weak and the powerless is yours, Inana. To interchange the heights and valleys, and raising up and reducing, is yours, Inana. To give the crown, the throne and the royal sceptre is yours, Inana. (12 lines missing). Your great deeds are unparalleled, your magnificence is praised! Young woman, Inana, your praise is sweet!

Bilaga 3

Hamurabis lagkod, utdrag ur lag 128-153 som behandlar genusrelationer:

128. If a man take a woman to wife, but have no intercourse with her, this woman is no wife to him.

130. If a man violate the wife (betrothed or child-wife) of another man ...this man shall be put to death, but the wife is blameless.

131. If a man bring a charge against one's wife, but she is not surprised with another man, she must take an oath and then may return to her house.

134. If any one be captured in war and there is not sustenance in his house, if then his wife go to another house this woman shall be held blameless.

136. If any one leave his house, run away, and then his wife go to another house, if then he return, and wishes to take his wife back: because he fled from his home and ran away, the wife of this runaway shall not return to her husband.

137. If a man wish to separate from a woman who has borne him children, or from his wife who has borne him children: then he shall give that wife her dowry, and a part of the usufruct of field, garden, and property, so that she can rear her children. When she has brought up her children, a portion of all that is given to the children, equal as that of one son, shall be given to her. She may then marry the man of her heart.

138. If a man wishes to separate from his wife who has borne him no children, he shall give her the amount of her purchase money and the dowry which she brought from her father's house, and let her go.

141. If a man's wife, who lives in his house, wishes to leave it ... she may go on her way, and he gives her nothing as a gift of release. If her husband does not wish to release her, and if he take another wife, she shall remain as servant in her husband's house.

142. If a woman quarrel with her husband, and say: "You are not congenial to me," ... she shall take her dowry and go back to her father's house.

148. If a man take a wife, and she be seized by disease ... he shall keep her in the house which he has built and support her so long as she lives.

151. If a woman who lived in a man's house made an agreement with her husband, that no creditor can arrest her, and has given a document therefor: if that man, before he married that woman, had a debt, the creditor can not hold the woman for it. But if the woman, before she entered the man's house, had contracted a debt, her creditor can not arrest her husband therefor.

152. If after the woman had entered the man's house, both contracted a debt, both must pay the merchant.

Bilaga 4

Vid jämförelse med vad andra lagar har på fjärde plats framträder Ur-Nammias lagtext mot kvinnor ännu märkligare.

Ur-Namma

4. If the wife of a man, by resort to her charms, enticed a(nother) man, so that he slept with her, he! (i.e., the husband) shall slay that woman, but that man (lit. "male") shall be set free (Finkelstein:68).

Hammurabi

1. If any one ensnare another, putting a ban upon him, but he can not prove it, then he that ensnared him shall be put to death.
2. If any one bring an accusation against a man, and the accused go to the river and leap into the river, if he sink in the river his accuser shall take possession of his house. But if the river prove that the accused is not guilty, and he escape unhurt, then he who had brought the accusation shall be put to death, while he who leaped into the river shall take possession of the house that had belonged to his accuser.
3. If any one bring an accusation of any crime before the elders, and does not prove what he has charged, he shall, if it be a capital offense charged, be put to death.
4. If he satisfy the elders to impose a fine of grain or money, he shall receive the fine that the action produces.

Lagarna handlar om äkta och falsk anklagelse och om väntande dödsstraff för den som fällt. En observation är att en simkunnig person tydligen kunde klara sig undan inte bara dödsstraff utan även se den anklagande bli dömd till döden och dessutom erhålla dennes egendom. Hammurabi bedömde alltså en anklagelses äkthet vara det viktigaste för att upprätthålla ordning i samhället.

Bibelns första bud

Bibelns fyra första bud brukar skiljas från de tio budorden och jag tar därför med båda varianterna.

1. Människan har som uppgift att befolka jorden. Var fruktsamma och föröka er och uppfyll jorden! (1 Mos 1:28)
2. Människan har rätt till en vilodag i veckan. Gud välsignade den sjunde dagen och helgade den (1 Mos 2:3).
3. Människan ska akta sig för att tillgodogöra sig all slags kunskap. Du kan fritt äta av alla träd i lustgården, men av trädet med kunskap om gott och ont

skall du inte äta, ty den dag du äter av det skall du döden dö (1 Mos 2:16-17).

4. Människan ska lämna sina föräldrar och tillsammans med sin hustru (partner) bo för sig själva samt ha sexuellt umgänge. Därför skall en man lämna sin far och sin mor och hålla sig till sin hustru, och de skall bli ett kött (1 Mos 2:24).

Bibelns 10 budord (1-4)

1. Du skall inte ha andra gudar vid sidan av mig.
2. Du skall inte göra dig någon bildstod eller någon avbild av det som är uppe i himlen eller nere på jorden eller av det som är i vattnet under jorden. Du skall inte tillbe dem eller tjäna dem. Ty jag, HERREN, din Gud, är en nitälskande Gud, som låter straffet för fädernas missgärning drabba barnen, ja, tredje och fjärde släktledet, när man hatar mig, men som visar nåd mot tusen släktled, när man älskar mig och håller mina bud.
3. Du skall inte missbruka HERRENS, din Guds, namn, ty HERREN skall inte låta den bli ostraffad som missbrukar hans namn.
4. Tänk på sabbatsdagen så att du helgar den. Sex dagar skall du arbeta och uträtta alla dina sysslor. Men den sjunde dagen är HERRENS, din Guds, sabbat. Då skall du inte utföra något arbete, inte heller din son eller din dotter, din tjänare eller tjänarinna eller din boskap, och inte heller främlingen som bor hos dig inom dina portar. Ty på sex dagar gjorde HERREN himlen och jorden och havet och allt som är i dem, men på sjunde dagen vilade han. Därför har HERREN välsignat sabbatsdagen och helgat den (2 Mos 20:3-11)

Kvinnors förförelser av äkta män var alltså för Ur-Namma en så destabiliserande faktor (kanske stadgas det om männen i någon av de tre första - oläsbara lagarna?) för samhället, att lagen fick en lika framskjuten plats som lagen om falska anklagelser fick för Hammurabi och budorden om att lämna sin familj och bilda parförhållande/vila på den sjunde dagen är i Bibeln!

Var det därför patriarkerna skuldbelade Eva? Att kvinnans åtrå måste kontrolleras med gudomliga dekret?

I själva verket en paradox som nullifierar patriarkatets doktriner. För om kvinnan utrustats med "destabiliserande" sexualitet är hon oavsett vad patriarkerna ansåg ändå Guds skapelse. Skulle Gud gjort fel?

Eller kan vi människor inte hantera evolutionärt skapade förutsättningar för sexuellt begär?

Bilaga 5

Šulgi har efterlämnat en diger presentation av sig själv, som är speciellt intressant utifrån ett genusperspektiv, då texten explicit behandlar manlighetens attribut såsom de artikulerades runt 2000-talet f.kr..

”In Urim, Ur-Namma became king; he ruled for 18 years. Šulgi, the son of Ur-Namma, ruled for 46/48/58 [different translations] years.

I, the king, was a hero already in the womb; I, Šulgi, was born to be a mighty man. I am a fierce-looking lion, begotten by a dragon. I am the king of the four regions; I am the herdsman and shepherd of the black-headed people. I am a respected one, the god of all the lands.

I am a child born of Ninsumun. I am the choice of holy An’s heart. I am the man whose fate was decided by Enlil. I am Šulgi, the beloved of Ninlil. I am he who is cherished by Nintur. I am he who was endowed with wisdom by Enki. I am the powerful king of Nanna. I am the growling lion of Utu. I am Šulgi, who has been chosen by Inana for his attractiveness.

Because I am a powerful man who enjoys using his thighs, I, Šulgi, the mighty king, superior to all, strengthened (?) the roads, put in order the highways of the Land. I marked out the double-hour distances, built there lodging houses. I planted gardens by their side and established resting-places, and installed in those places experienced men. Whichever direction one comes from, one can refresh oneself when the time is cool; and travellers and wayfarers who arrive at night can seek haven there as in a well-built city.

I entered the E-kiš-nu-ngal like a mountain kid hurrying to its habitation, when Utu spreads broad daylight over the countryside. I filled with abundance the temple of Suen, a cow-pen which yields plenty of fat. I had oxen slaughtered there; I had sheep offered there lavishly. I had šem and ala drums resound there and caused tigi drums play there sweetly. I the balang player (?). I, Šulgi, who makes everything abundant, presented food-offerings there and, like a lion,

spreading fearsomeness from (?) the royal offering-place, I bent down (?) and bathed in flowing water; I knelt down and feasted in the Egal-mach of Ninegala.

To make his name famous for all time until distant days, and to transmit to posterity and the days to come the praise poems of his power, the songs of his might, and the lasting fame of his exceptional intelligence, King Šulgi, king of Urim, has brought the songs’ latent wisdom before the mighty son of Ninsumun. He praises his own power in song, and lauds his own superior native intelligence.

I am a king, offspring begotten by a king and borne by a queen. I, Šulgi the noble, have been blessed with a favourable destiny right from the womb. When I was small, I was at the academy, where I learned the scribal art from the tablets of Sumer and Akkad. None of the nobles could write on clay as I could. There where people regularly went for tutelage in the scribal art, I qualified fully in subtraction, addition, reckoning and accounting. The fair Nanibgal, Nisaba, provided me amply with knowledge and comprehension. I am an experienced scribe who does not neglect a thing.

I sow fear and confusion in the foreign land. I look to my brother and friend, youthful Utu, as a source of divine encouragement. I, Šulgi, converse with him whenever he rises over there; he is the god who keeps a good eye on my battles. The youth Utu, beloved in the mountains, is the protective deity of my weapons; by his words I am strengthened and made pugnacious (?). In those battles, where weapon clashes on weapon, Utu shines on me. Thus I broke the weapons of the highlands over my knees, and in the south placed a yoke on the neck of Elam. I make the populations of the rebel lands -- how could they still resist my weapons? -- scatter like seed-grain over Sumer and Akkad.

I am Šulgi, god of manliness, the foremost of the troops. When I stretch the bowstring on the bow, when I fit a perfect arrow to it, I shoot the bow’s arrow with the full strength of my arms. The great wild bull, the bull of heaven, the wild cow and the bison bellow. As they pass across the foothills of the mountains, I shoot

barbed arrows at them with my powerful strength. As they collapse (?) on the plain, I topple them like old towers. I make their heads plunge to the ground like crushing pestles. For the wild asses I set no snares, dig no pits, shoot no arrows against them. But I race after them as against my own rivals; I do not try to surround them to kill their young, as people kill slim ass foals.

I, Šulgi, king of Urim, have also devoted myself to the art of musi Nothing is too complicated for me; I know the full extent of the tigi and the adab, the perfection of the art of musi When I fix the frets on the lute, which enraptures my heart, I never damage its neck; I have devised rules for raising and lowering its intervals. On the gu-uš lyre I know the melodious tuning. I am familiar with the sa-eš and with drumming on its musical soundbox. I can take in my hands the miritum, which I know the finger technique of the alngar and sabitum, royal creations. In the same way I can produce sounds from the urzababatum, the charchar, the zanaru, the ur-gula and the dim-lu-magura. Even if they bring to me, as one might to a skilled musician, a musical instrument that I have not heard before, when I strike it up I make its true sound known; I am able to handle it just like something that has been in my hands before. Tuning, stringing, unstringing and fastening are not beyond my skills. I do not make the reed pipe sound like a rustic pipe, and on my own initiative I can wail a šumunša or make a lament as well as anyone who does it regularly.

Since I am also wise and highly intelligent, (5 lines fragmentary) Also I know the Martu language as well as I do Sumerian. mountain people walking in the hills, they greet me and I reply to them in the Martu language. Also I know the Elamite language as well as I do Sumerian. in Elam, they greet me and I reply in Elamite. (4 lines missing or fragmentary) In wrestling and athletics I am I am the shepherd who with nimbly gripping fingers Who can resist me, on the exercise ground as well as in battle? The greatest heroes of the Land, the notable strong men and athletes from the foreign lands, the

swift (?) of Sumer, the totality of combatants, at my wrists. (1 line unclear) I am powerful in athletics, and I am strong in wrestling. I am Šulgi, the good shepherd of Sumer, and no one can equal me!

I, Šulgi, the king whose name is very suitable for songs, intend to be praised in my prayers and hymns. At the command of my sister Ngeštin-ana, my scholars and composers of have composed adab, tigi and malgatum hymns about my being the Nintur of all that is, about how wise I am in attending upon the gods, about how the god of intercession has given me favourable signs that years of abundance will elapse for me in due course” (2.1.1 och 2.4.2.01 f).

